

Olavi K. Fält

Maailma oli jo pieni – Japanin murros 1865–1868 suomalaisessa lehdistössä

1. Lähtökohdat

Tänä päivänä pystymme erilaisten tietokanavien kautta koko ajan seuraamaan, mitä maailmalla tapahtuu, eli maailma on siinä mielessä pieni ja läheinen. Erilaiset isot ongelmat ja kriisit, kuten ilmastokysymykset ja juuri nyt keväällä 2020 puhjennut koronaviruspandemia, vahvistavat tätä tunnetta ja samalla nostavat esiin myös siihen liittyviä ongelmia. Tässä tutkimuksessa kysytään historiallisen perspektiivin luomiseksi, miten tarkasti maailman tapahtumia seurattiin 1860-luvulla, aikakautena, jolloin eurooppalaiset olivat ylpeämpiä kuin koskaan aikaisemmin omista saavutuksistaan¹.

Laajaa globaalia kysymystä lähestytään ottamalla maailman keskeisistä tapahtumista sivussa ollut Suomi tarkastelupisteeksi. Tutkimusaineistona on Suomessa ilmestyneen suomenkielisen ja ruotsinkielisen lehdistön välittämä kansainvälinen uutis- ja tietoaineisto. Tietojen saamista oli juuri tuolloin edistänyt sähkölennätinlinjojen nopea leviäminen: Pietariin 1854, Helsinkiin 1855 ja Tornioon 1859.² Informaation kohteeksi on puolestaan valittu Japani yhtäältä sen erilaisuuden – maantieteellinen etäisyys ja kulttuurinen vieraus suhteessa suomalaiseen kulttuuriin – ja toisaalta suurvaltojen sitä kohtaan tuntemaan poliittisen ja taloudellisen kiinnostuksen takia.

Tutkimusajanjaksoksi on valittu vuodet 1865–1868, jolloin Japani koki voimakkaan poliittisen ja yhteiskunnallisen murrosvaiheen, joka entisestään lisäsi kansainvälistä kiinnostusta maata kohtaan. Sen taustalla oli maan avautuminen aikaisempaa laajemmin kansainväliselle yhteistyölle Yhdysvaltain painostuksesta vuonna 1854 ja sitä seuranneet johtavien länsivaltojen kanssa solmitut epätasa-arvoiset sopimukset, jotka olivat pääosin voimassa 1890-luvulle asti.³

¹ Franklin L. Baumer, *Modern European Thought. Continuity and Change in Ideas, 1600–1950*. Macmillan Publishing Co., New York and London 1977, 266.

² Päiviö Tommila, ”Uutistutkimus”. *Lehtihistoria ja sen tutkimus*. Toimittaneet Päiviö Tommila ja Kaija Keränen. Turun yliopiston Suomen historian laitos. Julkaisuja 1, 1974, 56–57.

³ W. G. Beasley, *The Modern History of Japan*. Third Revised Edition. Charles E. Tuttle Company, Tokyo 1982, 92–102; Marius B. Jansen, ”The Meiji Restoration”. *The Cambridge History of Japan. Volume 5. The Nineteenth Century*. Edited by Marius B. Jansen. Cambridge University Press, Cambridge 1989, 308–366.

Ulkopuolelta pakotettu avautuminen oli lisännyt maan sisäisiä ja ulkoisia poliittisia paineita, mitä kuvasi hyvin avautumista vastustaneen opposition tunnuslause kunnoittakaa keisaria – karkottakaa barbaarit. Maata 1600-luvun alusta Edosta (Tokio) johtanut Tokugawa-suvun sotilashallinto, shogunaatti, oli hyväksynyt sopimukset, mutta Kioton keisarillinen hallinto ratifioi ne vasta 1865. Ristiriidat ilmenivät muun muassa ulkomaalaisiin kohdistuneina väkivallantekoina, paikallisina sotilaallisina yhteenottoina läntisten merivaltojen kanssa, uuden ulkomaankaupan aiheuttamina taloudellisina ongelmina nousevine hintoineen ja johtavien lääninherrojen, daimioiden, itsenäistymispyrkimyksinä suhteessa feodaaliseen keskusvaltaan. Poliittiset ristiriidat ja painostus johtivat 1867–1868 sotilashallinnon aluksi rauhanomaiseen väistymiseen keisarivallan tieltä. Tapahtuma tunnetaan Japanin historiassa vuoden 1868 Meiji-restauraationa. Sen seurauksena puhkesi kuitenkin sotilashallinnon kannattajien ja keisarivaltaa tukeneiden daimioiden välinen taistelu, jonka loppuvaihe tunnetaan Boshin sotana 1868–1869. Olojen rauhoituttua maassa jatkettiin aikaisemmin kriittisesti ulkovaltoihin suhtautuneista koostuneen uuden hallinnon johdolla entistä määrätietoisemmin vuodesta 1854 aloitettua politiikkaa uudistaa yhteiskuntaa eurooppalaisten ja yhdysvaltalaisen tarjoamien mallien mukaisesti. Jo silloin oli esimerkiksi lähetetty opiskelijoita ja asiantuntijoita ulkomaille oppia hakemaan. Pelättiin Kiinan kohtaloa, joka oli joutunut taipumaan länsivaltojen painostuksen edessä vuosien 1839–1842 ja 1856–1860 hävittyjen oopiumisotien seurauksena. Tavoitteena oli rikas maa – vahva armeija.⁴

Yksittäisten lehtien osalta maailman tapahtumien seuraamista tuon ajan Suomessa on tutkinut esimerkiksi Päiviö Tommila Oulun Wiikko-Sanomien näkökulmasta⁵. Puolestaan suomalaisen lehdistön suhtautumista Japaniin 1860-luvulla on sivuttu Olavi K. Fältin japanikuvaa käsittelevässä tutkimuksessa⁶. Kuitenkin Kansalliskirjaston kaikkia suomalaisia sanoma- ja aikakauslehtiä 1771–1929 käsittävä digitaalinen aineisto tarjoaa tiedonlouhinnan, data miningin, tuottamalla materiaalin runsaudella aivan uusia mahdollisuuksia analysoida kirjoittelua kokonaisvaltaisesti. Lisäksi maata tutkittiin tuolloin nimenomaan lehdistön luomien mielikuvien näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa sitä vastoin pyritään selvittämään analysoimalla Japania koskevia uutisia ja muuta kirjoittelua, kuinka tarkasti Suomessa pystyttiin seuraamaan ja seurattiin maailman tapahtumia sekä liitettiinkö Japania millään tavoin suomalaiseen arkitodellisuuteen, mikä viittaisi jonkinlaiseen läheisyyden kokemukseen. Eli voidaan jo 1860-luvun maailmasta käyttää pienen maailman käsitettä?

Tutkimusmetodina tiedonlouhinta tarkoittaa laajojen tietoaineistojen automaattista tai puoliautomaattista läpikäyntiä tutkimuskysymyksen kannalta merkittävän

⁴ Ibid.

⁵ Päiviö Tommila, *Oulun Wiikko-Sanomia 1829–1879. Oulun lehdistön alkutaival*. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1984, 79–112, 194–196.

⁶ Olavi K. Fält, *Eksotismista realismiin. Perinteinen Japanin-kuva Suomessa 1930-luvun murroksessa*. Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys, Rovaniemi 1982, 43–50.

informaation löytämiseksi. Tiedonlouhinnan tehtäviä voidaan jakaa Tampereen yliopiston informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnan dosentin Henry Joutsijoen mukaan viiteen eri ryhmään: 1. tutkiva data-analyysi, 2. deskriptiivinen eli kuvaava mallintaminen, 3. ennustava mallintaminen, 4. hahmojen ja sääntöjen etsiminen ja 5. haku sisällön perusteella. Nyt esillä oleva tapaus sopii parhaiten hakuun sisällön perusteella, sillä siinä tavoitteena on löytää käyttäjän antaman hahmon, esimerkiksi avainsanojen perusteella, samanlaisia hahmoja tietojoukosta. Tätä käytetään erityisesti teksti- ja kuva-aineistojen tapauksissa.⁷ Tässä tutkimuksessa yhdistetään samalla tavoin kuin aikaisemmissa vastaavissa tutkimuksissa kaksi metodia, tekstien lähestymisen uusilla tavoilla mahdollistava tiedonlouhinta eli tekstilouhinta siinä tarvittavine avainsanoineen sekä perinteinen lähilukuinen kvalitatiivinen tekstianalyysimenetelmä⁸.

Tutkimusmateriaali koostuu, niin kuin edellä jo todettiin, suomen- ja ruotsinkielisistä vuosina 1865–1868 Suomessa ilmestyneistä sanoma- ja aikakauslehdistä. Ulkomaanuutisten kannalta yksi keskeisimmistä niistä oli *Finlands Allmänna Tidning*, jopa siinä määrin, että maaseudun lehdet vielä 1850-luvulla välttivät ulkomaanuutisten levittämistä, koska katsottiin, että virallinen lehti oli asiat jo kertonut.⁹ Suomenkielisellä puolella vastaava oli Suomalainen *Wirallinen Lehti*. Lehdistöaineiston samankaltaisesta yleisestä linjasta poikkeavia käsittelytavoiltaan olivat lähinnä kristillistaustaiset lehdet. Lehdistön lukijakunta oli alkanut Suomessa lisääntyä 1850-luvulta lähtien, kun kaupunkiväestön ohella talonpoikainen väestö oli ryhtynyt entistä enemmän lukemaan ja tilamaan lehtiä.¹⁰

Japani- ja Japan-avainsanoilla toteutetun digitaalisen tekstilouhinnan perusteella aineistona on 87 suomenkielistä ja 463 ruotsinkielistä osumaa eli lehtien sivua, joissa kyseiset sanat esiintyvät. Ne jakaantuvat vuosittain seuraavasti: 1865 28 ja 91, 1866

⁷ Henry Joutsijoki, *Tiedonlouhinta ja sen mahdollisuudet*. https://www.stks.fi/wp-content/uploads/2018/06/STKS_Seminaari_Henry_Joutsijoki.pdf. Ks. esimerkkejä tiedonlouhinnasta lehdistöaineistosta: E. Thomas Ewing, Samah Gad and Naren Ramakrishnan (Virginia Tech), *Gaining Insights into Epidemics by Mining Historical Newspapers*. Published by the IEEE Computer Society. <http://people.cs.vt.edu/~naren/papers/da13-epidemics.pdf>, 2013, 68–72; Jean-Philippe Moreux, *Data Mining Historical Newspaper Metadata*. Conference: 2016 IFLA International News Media Conference. Hamburg, 1–11. https://www.researchgate.net/publication/291833336_Data_Mining_Historical_Newspaper_Metadata; Roger Bilisoly, *A Textual Comparison of Two Connecticut Newspapers During WWI*. <https://ctdigitalnewspaperproject.org/2017/03/ccsu-professor-uses-digitized-newspapers-for-data-mining-research/> ja Mary Feeney, *What Can Text Mining Reveal about the Use of Newspapers in Research?*, 1–15. IFLA International News Media Conference. “Collecting, Preserving, and Transforming the News – for Research and the Public”, 27–28, April 2017–Landsbókasafn Íslands-Háskólabókasafn (The National and University Library of Iceland), Reykjavik, Iceland. https://www.ifla.org/files/assets/newspapers/2017_Iceland/2017-feeney-en.pdf. Luettu 7.9.2020.

⁸ Ks. Ewing, Gad and Ramakrishnan 2013, 68–70; Bilisoly 2017; Feeney 2017, 2.

⁹ Päiviö Tommila, *Suomen lehdistön levikki ennen vuotta 1860*. WSOY, Helsinki 1963, 80–82.

¹⁰ Tommila 1984, 131–132.

13 ja 73, 1867 12 ja 127 sekä 1868 34 ja 172. Luvut kertovat ensinnäkin ruotsinkielisten lehtien selvästi suuremmasta lukumäärästä ja myös niiden suuremmasta kiinnostuksesta ulkomaan uutisia kohtaan, mitä kuvaa hyvin edellä mainittu *Finlands Allmänna Tidningin* esimerkki. Toiseksi luvut kertovat tapahtumien mielenkiinnosta. Vuosi 1866 oli ikään kuin jonkinlainen ”välivuosi” verrattuna sitä edeltäneeseen ja sitä seuranneeseen vuoteen. Mielenkiinto ja uutisaineisto huipentuivat vuoteen 1868 eli Meiji-restauraatioon ja sen seurauksiin.

Vastauksia kysymyksiin haettiin analysoimalla ensin, missä laajemmissa yhteyksissä Japani ja Japan -sanat on mainittu. Tärkeimmiksi niistä nousivat kuvaukset maasta ja väestöstä, sisäisestä kehityksestä, ulkosuhteista ja yleisestä asemasta maailmassa, joita kutakin käsitellään ”kuinka tarkasti seurattiin -analyysissa” omana alalukunaan. Aivan täysin selviä rajoja on kuitenkin vaikea vetää, minkä takia joitakin aiheita, kuten esimerkiksi tuolloiselle länsimaiselle maailmankuvalle tärkeää kristinuskon asemaa, sivutaan useammassa alaluvussa.

Niin kuin edellä viitattiin, Japania on tutkittu aikaisemmin kuvatutkimuksen näkökulmasta, jonka tuloksia voidaan pitää lähtökohtana tälle tutkimukselle. Julkaisu- ja kirjoitusten perusteella kuva oli vielä ennen 1850-lukua harvaviivainen: maantieteellinen sijainti, luonnonolosuhteet ja eristäytyminen. Japani oli jäänyt hämärän rajamailla sijainneeksi maaksi, kuten myös muualla maailmassa, ennen kaikkea sen harjoittaman ”eristätymispolitiikan” vuoksi.¹¹ Voitiin todella sanoa, kuten *Aamurusko-lehdessä* vielä 1857: ”Tuskin yhtään kansaa maailmassa on niin vähän tunnettu kuin Japanin saarten kansa.”¹²

Avautumisen jälkeinen Japania koskeva lisääntynyt kirjoittelu oli näkökulmaltaan varsin eurooppalaista, eurooppalaisen kulttuurin hegemoniaa ja identiteettiä korostava. Lehdissä saatettiin kirjoittaa muun muassa seuraavasti: Japanin avautuminen merkitsi selvemmin kuin mikään muu sivistyksen ikuista voittokulkua maailmassa... rikas Japani, viimeinen muulta maailmalta suljettu valtio, oli avattu ei veristen urotekojen vaan rauhanomaisten neuvottelujen avulla yleiselle sivistykselle, joka oli täten astunut pitkän askeleen eteenpäin.¹³ Eurooppalaiseen näkökulmaan kuului olennaisesti myös voimakas kristillisyyden korostaminen. Uskottiin, että Japanin avautumisen kaupankäynnille merkitsi uuden pellon raivaamista kristillisyyden siemenelle.¹⁴

Japanin kaikkinaisesta varallisuudesta annettiin myönteinen kuva alkaen itse japanilaisista, joita pidettiin kaikkein älykkäimpinä Itä-Aasian kansoista. Suurta huomiota kiinnitettiin maanviljelyn laajuuteen ja monipuolisuuteen sekä luonnonvarojen runsauteen jalometalleista rautaan, rikkiin ja helmiin asti; samoin maan teollisuus herätti ihastusta. Uskottiin, että Japanista tulisi ennen pitkää yksi maailmankaupan

¹¹ Fält 1982, 38–43.

¹² ”Japanin maa ja kansa”. *Aamurusko* 12.8.1857 no 31, 122.

¹³ ”Japans öppnande”. *Morgonbladet* 15.6.1854 no 45.

¹⁴ ”Evangeliumi Japanin waltakunnassa”. *Suometar* 27.10.1854 no 43.

keskuksista.¹⁵ Japanilaisille saatettiin antaa ahkeruudessa jopa maailman parhaan kansan leima.¹⁶ Tuolloisessa japanikuvassa ei ollut kuitenkaan mitään erityistä suomalaista. Se oli yleiseurooppalaista kuvaa heijasteleva etenkin, kun uutiset ja kirjoitukset oli useimmiten lainattu ulkomaisista lehdistä kuten esimerkiksi *The Times*istä¹⁷.

Etsittäessä syitä tälle myönteiselle japanikuvalle on muistettava, että jo aivan ensimmäisistä läntisen maailman ja Japanin kosketuksista lähtien Japani oli saanut osakseen myönteistä vastakaikua. Se oli alkanut Marco Polon 1200-luvun lopulla välittämistä tiedoista Japanin riippumattomuudesta, rikkauksista ja asukkaiden hyvätapaaisuudesta. Lisäksi kuvaan oli vaikuttanut mitä ilmeisimmin myös valistuksen ja romantiikan perinne ja siihen liittyen heti avautumisen jälkeinen japanilaisten osoittama kiinnostus eurooppalaista sivistystä kohtaan.¹⁸

2. Japani ja japanilaiset

Analysoitaessa tarkemmin vuosia 1865–1868 havaitaan, että kuvaukset maasta ja sen asukkaiden jatkuivat lähes samoin painotuksin kuin aikaisemminkin. Ne tulivat eurooppalaista näkökulmaa korostaen joko ulkomaisista lehdistä lainaamalla tai lennätinlinjojen kautta. Esillä olleet aihepiirit, väestö ja yhteiskunta, kristinuskon asema, perinteiset taidot ja tavat, eurooppalaisen sivistyksen eteneminen ja kielteinen suomalainen kuvaus loivat varsin monipuolisen kokonaiskuvan maasta ja sen asukkaista.

Väestö ja yhteiskunta

Vuoden 1865 alussa lukijat saivat tutustua Jesson (Hokkaido)¹⁹ pohjoisosissa asuneisiin ainuihin, heidän ”kummalliseen” ulkonäköönsä ja uskontoihinsa. Samalla viitattiin alkuperäisasukkaiden yleiseen kohtaloon joutua kaikkialla maailmassa väistymään pääväestön tieltä. Heitä kutsuttiin pohjoisen karuihin oloihin pakotetuksi katoavaksi kansaksi, joka oli tuomittu varmaan tuhoon. Aikaisemmin he olivat hallinneet Jesson lisäksi myös pääsaarta puoliksi, kunnes japanilaiset olivat heidät alis-

¹⁵ ”Japan, dess produkter och industry”. *Finlands Allmänna Tidning* 1.6.1858 no 123.

¹⁶ ”Japanin maa ja kansa”. *Aamurusko* 12.8.1857 no 31, 122–123.

¹⁷ Fält 1982, 46, 50.

¹⁸ *The Travels of Marco Polo*. Translated and with an Introduction by Ronald Latham. Reprinted. Penguin Classics 1967, 243–249.

¹⁹ Tekstissä käytetään keskeisimpiä tuon ajan lehdistössä olleita nimimuotoja.

taneet. Kirjoituksen mukaan heillä ei ollut minkäänlaista sukulaisuussuhdetta muihin kansoihin.²⁰

Lukijoille välittyi alusta alkaen eri lehdistä tarkka kuva maan yhteiskuntarakenteesta, johtavasta yhteiskuntaluokasta ja hallinnosta.²¹ Laajassa kaksiosaisessa kuvauksessa marraskuulta 1865 viitattiin ahkeraan ja työteliääseen noin 40 miljoonaiseen kansaan ja ylimmän luokan pelkoon oman asemansa heikentymisestä ulkomaisten vaikutteiden leviämisen johdosta. Arvion mukaan maa omasi erinomaiset mahdollisuudet kaupalliseen menestykseen, mutta tuolloin sitä vielä rajoitettiin. Kerrottiin tarkemmin, kuinka täydellinen feodaalijärjestelmä maassa vallitsi luokka- ja tulojakoineen.²² Myös myöhemmin heinäkuussa 1867 palattiin samaan aihepiiriin, kun kuvattiin tapoja, elämää, yhteiskuntaluokkia, luokattomia, hallinnollisia ongelmia ja valtataistelua maata johtaneen Tokugawa-suvun piirissä. Kuvaus perustui preussilaisen Itä-Aasian retkikunnan julkaisuun. Se alkoi kastittomista, eräänlaisista japanilaisista ”mustalaisista”, kuten lehdessä todettiin.²³

Varsin tarkasti tiedettiin myös daimioiden eli lääninherrojen vuosituloista frangeina lainattaessa maaliskuussa 1865 ranskalaisen Almanach de Parisin välittämiä tietoja japanilaisesta valtiokalenterista. Siinä mainittiin 150 nimeä, joiden tulot olivat vähintään 160 000 frangia. Daimioiden kokonaistulot olivat kaikkiaan 258 974 250 frangia.²⁴ Kerrottiin myös nykyolojen vaikutuksesta itsemurhaperinteeseen. Esimerkkinä oli toukokuussa 1865 kerrottu tapaus, jossa keisari oli määrännyt korkearvoisen upseerin tekemään itsemurhan ja lähettänyt hänelle sitä varten kallisarvoisen miekan. Itsemurhaan tuomittu oli kuitenkin matkustanut ranskalaisessa laivassa Pariisiin ja myynyt miekkansa siellä hyvällä hinnalla.²⁵

Kristinuskon asema

Yksi keskeinen aihepiiri, joka näkyi lehtien kuvauksissa ja uutisissa laajalti, oli maan kristinuskon vastaisuus. Tosin siitä saatettiin syyttää osittain myös ulkomaalaisia, kun kesäkuussa 1865 viitattiin 1600-luvun alun portugalilaisten ja hollantilaisten väliseen kauppakilpailuun Japanissa ja siihen liittyneeseen japanilaisten pelkoon, että kristinuskon salliminen johtaisi maan valloitukseen. Kristinuskon vastaisuus ei kuitenkaan millään tavoin estänyt myönteisten näkemysten esittämistä. Pääkaupunki Jeddon (Edo, Tokio) satamaa pidettiin maailman ihanimpana ja japanilaisia taitavina

²⁰ ”Hvarjehanda”. *Helsingfors Dagblad* 20.1.1865 no 16.

²¹ ”Förhållanden i Japan”. *Hufvudstadsbladet* 16.08.1865 no 188.

²² ”Adel och folk i Japan”. *Finlands Allmänna Tidning* 09.11.1865 no 261; ”Adel och folk i Japan”. *Finlands Allmänna Tidning* 10.11.1865 no 262.

²³ ”Japan och Japanesarne”, *Finlands Allmänna Tidning* 29.07.1867 no 173.

²⁴ *Hufvudstadsbladet* 02.03.1865 no 51.

²⁵ ”Sekasanomia”. *Tähti* 12.05.1865 no 19.

ja oppineina, jotka voittivat monessa suhteessa Euroopan kansat. Kouluja oli kaikkialla ja kaikki osasivat lukea ja kirjoittaa. Japanilaiset saattoivat vapaasti tunnustaa muita oppeja paitsi ei kristinuskoa. He olivat kohteliaita, sivistyneitä, raittiita, ahkeria ja halusivat vaurastua opin ja tiedon kautta. Japanin poliisia pidettiin maailman parhaana. Toki kielteisiäkin piirteitä mainittiin kiittelyn vastapainoksi: haureus, imartelevaisuus, ylpeys ja julmuus.²⁶

Kristillisyyden ystävillä oli kuitenkin toiveita, sillä elokuun 1865 uutisten mukaan Nagasakissa oli jo länsimaalaisille tarkoitettu evankelinen kirkko ja Yokohamaan oli juuri valmistunut sekä uudelle oli annettu rakennuslupa.²⁷ Puolestaan kesäkuun 1866 uutisen mukaan ensimmäinen kristillisyyteen kääntynyt lääkäri Yano oli kastettu²⁸. Kristillisuus saattoi kuitenkin luoda myös kielteisiä lähtökohtia arvioille kuten kerrottaessa syyskuussa 1867 japanilaisten kutsuvan itseään auringon pojiksi, jolloin voitiin todeta, että sellaisen valhe-nimen he olivat valinneet itsellensä turhuudesta ja luonnollisen sydämensä ylpeydestä. Sellaisia auringon poikia oli Japani ylen täynnä.²⁹

Perinteiset taidot ja tavat

Maatalouden harjoittamisesta välitettiin tammikuussa 1866 myönteinen kuva. Se perustui kirjoituksen mukaan kierrätykseen: peltoon palautettiin yhtä paljon kuin sieltä otettiin. Kaikki roskat kerättiin huolellisesti niin maaseudulla kuin kaupungeissa. Talonpoika vietyään toreille tuotteitaan toi sieltä takaisin saman määrän lantaa, jota sitten käytettiin viljelyssä. Japani pystyi omalla tuotannollaan ruokkimaan suuren väestönsä runsaista vuoristoista johtuen varsin pienellä maa-alalla, kun taas vertailun kohteena ollut Englanti joutui tuomaan ulkomailta lisää elintarvikkeita. Kuvauksen mukaan Japani oli mallimaa puutarhanomaisella maanviljelyllään. Ainoastaan sillä tavoin se pystyi elättämään kasvavaa väestönsä.³⁰ Uutisoitiin myös, kuinka hyvä keino maassa oli maanjäristysten varalta. Sen avulla ne tiedettiin etukäteen riittävän ajoissa. Kaikki perustui magneetin tunnettuun ominaisuuteen heikentyä juuri ennen maanjäristystä. Sen vuoksi laitettiin rautatanko, johon kiinnitettiin magneetti ja sen alle pellin kappale. Tapahtaessaan magneetti aiheutti kovan äänen, joka hälytti asukkaat.³¹

Kehuttiin myös japanilaisten siisteyttä: he siivosivat yhtä paljon kuin kiinalaiset likasivat. Kaupungeissa taloissa ja katujen varsilla oli jätteidenkeräysastioita samoin

²⁶ *Suomen Lähetys-Sanomia* 01.06.1865 no 6, 81–87.

²⁷ ”Ulkomaalta”. *Tähti* 18.08.1865 no 33.

²⁸ *Suomen Lähetys-Sanomia* 1866, 01.09.1866 no 9, 14.

²⁹ ”Japani”. *Tähti* 17.09.1867 no 38; ”Japani”. *Tähti* 24.09.1867 no 39.

³⁰ *Tidskrift för Finlands landbruk och skogshållning* 1866, 01.01.1866 no 1, 41–42.

³¹ *Helsingfors Dagblad* 02.06.1866 no 125; *Tähti* 22.06.1866 no 25.

kuin maanteiden varsilla. Siisteyden vastapainoksi se loi toki sitten oman hajumaa-ilmansa. Kerrottiin myös jokapäiväisestä puhtaudesta, kylpemisestä ja taloista kuin myös hyvästä tulipalovalmiudesta; pienissäkin kylissä olivat palotornit ja torjuntavarusteet. Samoin oli tarkkoja kuvauksia naisten ja miesten hiusmallista, pukeutumisesta, uskonnollisista menoista, kasvojen värjämisestä ja naineiden naisten hampaiden mustaamisesta.³² Huoneitten kerrottiin olevan ympäri vuoden koristeltu mitä kauneimmilla kukilla ja kasveilla.³³ Nagasakin kaupungista puolestaan uutisoitiin huhtikuussa 1867, kuinka kaikkein pienimmissäkin taloissa oli pieni mutta monipuolinen puutarha. Japanilaisten sanottiin olevan erittäin taitavia valmistamaan pieniä puita, kasveja, kukkia ja jopa eläimiä.³⁴

Eurooppalaisen sivistyksen eteneminen

Perinteiden lisäksi kirjoitettiin eurooppalaista näkökulmaa korostaen eurooppalaisen sivistyksen etenemisestä. Kesäkuun 1865 uutisen mukaan Taikunin³⁵ (shōgun Tokugawa Iemochi) Yeddon (Edo) asuinpaikan ja mikadon³⁶ (keisari Kōmei) Kion asuinpaikan välille oli avattu lennätyntyteys.³⁷ Samoin kerrottiin seuraavan vuoden kesäkuussa, kuinka joukot olivat varustettu eurooppalaisen mallin mukaisesti ja kuinka hevosia käytettiin myös maanviljelyssä ja ajamisessa. Ennen ne olivat olleet vain keisarin, aatelin ja sotilaiden käytössä. Toivottiin myös, että japanilaiset pukeutuisivat eurooppalaisittain. Sillä ei tarkoitettu kuitenkaan naisia.³⁸

Japanilaisten innostus uusiin asioihin ja yhteiskunnan kehittämiseen länsimaisen mallin mukaan kiinnosti lehtiä. Uutisoitiin vuoden 1867 tammikuun alusta alkaen ilmestyneestä sanomalehdestä Bankoko Shin Bun Shista (Bankoku Shimbun) (kaikkien maiden uutisia kuuleva lehti). Sen tarkoitus oli kertoa tärkeimmät uutiset maailmalta. Lehti ilmestyi kaksi–kolme kertaa kuukaudessa postilaivan Yokohamaan tullen jälkeen. Kerrottiin myös lennätin linjan rakentamisesta Jeddon ja Yokohaman välille.³⁹ Samoin kiinnosti tieto, kuinka virallisissa kouluissa ryhdyttäisiin laajasti

³² *Maiden ja merien takaa* 1866, 01.01.1866 no 3, 19–20.

³³ ”Konstnärligt lif i Japan”. *Finlans Allmänna Tidning* 26.03.1866 no 70.

³⁴ ”En japanesisk stad”. *Folkvännen* 24.04.1867 no 17.

³⁵ Diplomatiassa käytetty ylintä komentajaa merkitsevä titteli, joka viittasi keisarillisen linjan ulkopuoliseen riippumattomaan hallitsijaan eli tässä tapauksessa sotilashallitsija shōgun Tokugawa Iemochiin. Titteliä käytettiin kanssakäymisessä ulkomaalaisten kanssa. E. Papinot, *Historical and Geographical Dictionary of Japan* and with an introduction to the new edition by Terence Barrow. First Edition 1910. Charles E. Tuttle Company, Tokyo 1972, 616.

³⁶ Vanhentunut nimitys keisarista, jota länsimaalaiset käyttivät. Kirjaimellisesti se tarkoittaa kunnioitettavaa porttia. Papinot 1972, 370.

³⁷ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 09.06.1865 no 131.

³⁸ *Helsingfors Dagblad* 01.06.1866 no 124.

³⁹ ”Japansk tidning”. *Helsingfors Dagblad* 02.08.1867 no 177.

opiskelemaan englannin kieltä niin, että lähes koko opetus tulisi perustumaan siihen. Japanilainen komitea oli ostanut Yhdysvalloista sitä varten koulukirjoja. Ensimmäinen lähetys oli jo saapunut ja siinä oli 60 arkkua; 10 tonnia kirjoja, esimerkiksi 13 000 laskukirjaa, lukukirjaa, kielioppia ja maantiedettä.⁴⁰

Taikun oli myös perustamassa Osakaan koulua, jossa annettaisiin opetusta vieraisa kielissä, historiassa, matematiikassa, luonnontieteissä ja kaunotieteissä. Oppilaitosta johtaisivat eurooppalaiset professorit, ja se organisoitaisiin Pariisiin polyteknisen koulun mallin mukaisesti. Oppilaiden lukumäärä tulisi olemaan 100.⁴¹ Tulevaisuuteen viittasi myös Osakan kaupungin kuvaus vuoden 1868 alussa. Kehuttiin pian avattavaa Osakaa kauppakaupunkina. Väestö oli ahkerampaa ja kunnollisempaa kuin Yeddossa. Siellä oli 40 paikallista valokuvaajaa ja suurimmissa kaupoissa oli henkilökuntaa 300. Uskottiin, että kaupungista tulisi englantilaisten tavaroiden sisämaan myynnin pääväylä.⁴²

Uusien asioiden periaatteellisesta hyödyllisyydestä huolimatta kaikella ulkoa saadulla ei ollut kuitenkaan aina myönteisiä vaikutuksia. Syyskuussa 1866 uutisoitiin Jessolla sijaitsevan Hakodaten kaupungin rottaongelmista. Ne olivat syntyneet amerikkalaisen komentajan, Japanin ”avaajan”, Matthew C. Perryn vierailun seurauksena. Japanilaiset olivat nähneet amerikkalaisissa laivoissa heille outoja valkoisia rottia, joihin he olivat ihastuneet ja ostaneet niitä kalliilla hinnalla. Nyt he vuorostaan kyselivät, kuinka niistä pääsisi parhaiten eroon.⁴³

Kielteinen suomalainen kuvaus

Myönteisten kuvausten vastapainoksi ilmestyi suomalaisen Harald Furuhielman 24. joulukuuta 1866 päivätty matkakirje Nagasakista. Sen mukaan japanilaiset olivat heikkoja, laiskoja, ystävällisiä ja kilttejä. He eivät kelpaa raskaisiin töihin, moraaliset käsitykset olivat monessa suhteessa velttoja, lait olivat epäinhimillisiä, pienestä varkaudesta saattoi saada kuolemantuomion. Myönteisenä puolina tuotiin esiin, kuinka japanilaiset olivat omaksuneet paljon eurooppalaisilta ja amerikkalaisilta ystäviltään erityisesti aseistuksessa, laivoissa ja sotilaissa. Nuoria miehiä lähetettiin myös jatkuvasti koulutettaviksi Englantiin, Ranskaan ja Hollantiin. Erityisesti tässä olivat kunnostautuneet vasalliruhtinaat, lääninherrat, jotka nauttivat salaa ulkovaltojen tukea. Kirjoittajan mukaan oli kuitenkin vaikea uskoa maan todelliseen menestykseen kansakuntaa leimanneiden korruption, välinpitämättömyyden ja tapainturmeluksen vuoksi.⁴⁴

⁴⁰ ”Den allmänna undervisningen i Japan”. *Helsingfors Dagblad* 08.08.1867 no 182.

⁴¹ ”Utrikes”. *Wiborgs Tidning* 10.08.1867 no 64.

⁴² *Helsingfors Dagblad* 08.01.1868 no 5.

⁴³ ”Hvarjehanda”. *Helsingfors Dagblad* 27.09.1866 no 225.

⁴⁴ *Hufvudstadsbladet* 15.01.1867 no 12.

Kuten edellä jo todettiin, kuvaukset ja uutiset maasta ja sen kansasta olivat sisällöltään samantyyppiset kuin aikaisemminkin, pääosin myönteisiä. Oikeastaan suomalainen eli Furuhelmin kuvaus kristillisestä näkökulmasta julkaistujen lehtien lisäksi oli kaikkein kielteisin. Japanilaista yhteiskuntaa ja sen käytäntöjä avattiin varsin yksityiskohtaisesti, kuten yhteiskuntaluokkien keskinäisiä suhteita ja perinteisiä tapoja, joten suomalaisilla lukijoilla oli mahdollisuus saada lehdistön kautta hyvä kokonaiskuva maasta. Siihen sisältyi myös annos huumoria Pariisiin viedyn miekan, valkoisten rottien ja japanilaisten ja kiinalaisten siisteyden vertailun myötä.

3. Sisäinen kehitys

Lehtien uutisoinnille maan sisäisestä kehityksestä oli luonteenomaista tarkka tapahtumien seuranta. Sen yksityiskohdissa ilmeni ajoittain virheellisiä tulkintoja johtuen osittain etäisyydestä, kulttuurisesta vieraudesta ja eurooppalaisesta näkökulmasta. Sisäiset levottomuudet olivat alkaneet, kuten jo todettiin, heti ulkovaltojen kanssa solmittujen sopimusten jälkeen ja ne kärjistyivät vähitellen sotilashallinnon ja johtavien daimioiden väliseksi valtataisteluksi.

Vallan siirto

Ensimmäisen kerran tutkimusaineistossa valtataistelua kuvattiin sisällissodan puhkeamiseksi elokuun alussa 1865⁴⁵, kun kerrottiin taikunin päätöksestä hyökätä kahden johtavan daimion kimppuun⁴⁶. Vuoden lopulla kerrottiin puolestaan attentaattirytyksestä taikunia vastaan.⁴⁷ Seuraavan vuoden syyskuussa palattiin uudelleen sisällissodan puhkeamiseen uutisoitaessa daimioiden välille puhjenneista taisteluisista.⁴⁸ Dramaattinen uutinen oli marraskuussa 1866 saatu tieto taikunin eli 20-vuotiaan shōgun Tokugawa Iemochin (1846–1866) kuolemasta (29.8.). Uskottiin, että hänet olisi joko myrkytetty tai murhattu.⁴⁹ Tosiasiassa hän kuoli sairauteen.⁵⁰ Taikunin kuoltua 10 korkea-arvoista miestä oli anonut lupaa saada puhkaista vatsansa hänen haudallaan, mutta ainoastaan viisi oli katsottu kelvollisiksi siihen, koska vain maan korkeimmille suvuille suotiin tuollainen kunnia.⁵¹

⁴⁵ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 03.08.1865 no 89.

⁴⁶ ”P.S.”. *Finlands Allmänna Tidning* 10.08.1865 no 183.

⁴⁷ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 01.12.1865 no 280.

⁴⁸ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 01.09.1866 no 203.

⁴⁹ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 16.11.1866 no 268.

⁵⁰ *Biographical Dictionary of Japanese History*. Supervising editor Seiichi Iwao. Translator Burton Watson. Second edition. International Society for Educational Information, Tokyo 1982, 258–259.

⁵¹ ”Ulkomailta”. *Suomalainen Wirallinen Lehti* 24.11.1866 no 93.

Uuden taikunin, shōgun Tokugawa Yoshinobun (1827–1913), Keikin, poliittinen ohjelma sai uutisen mukaan taakseen mikadon ja suuren joukon ruhtinaita. Ohjelmassa todettiin, että ulkovaltojen kanssa solmittuja sopimuksia tulisi noudattaa, maa olisi avattava nopeasti ulkomaalaisille, jotka maan lakeja noudattaen voisivat harjoittaa vapaasti kauppaa ja ammattejaan, ja Japanin armeija pitäisi organisoida eurooppalaisen mallin mukaisesti ranskalaisen sotilaslähetystön tuella.⁵²

Seuraavaksi julkaistiin 27. huhtikuuta 1867 noin kaksi kuukautta vanha toinen dramaattinen tieto *La Patrie* -lehdessä ilmestyneestä 28. helmikuuta Yokohamassa päivitetystä kirjeestä, jossa kerrottiin, että myös mikado, keisari Kōmei (1831–1867) oli kuollut (30.1.). Hänen seuraajakseen uskottiin nousevan hänen 16-vuotias poikansa,⁵³ keisari Mutsuhito (1852–1912), kuolemansa jälkeen keisari Meiji.

Japanin sisäinen tilanne oli koko ajan muutoksessa, joten painotukset siitä vaihtelivat jatkuvasti. Ensin lokakuussa 1867 kerrottiin taikunin mahdollisesti luopuvan vallasta nuoremman veljensä hyväksi. Samalla uutisoitiin hänellä olevan ongelmia merkittävien daimioiden kanssa. He estivät häneltä esimerkiksi kulun Osakasta olevasta linnastansa mikadon luo Miyakoon (Kioto). Riitaa oli etenkin satamien avaamisesta, sillä daimiot halusivat avata omia satamiaan ilman lupaa. Ulkovalloille tilanteen kerrottiin olevan hankala ja vaarallinen.⁵⁴

Tammikuun alussa 1868 oli lehdissä Japanin historian kannalta todella merkittävä uutinen: taikun oli luopunut vallasta. Tämä oli tapahtunut marraskuussa edellisenä vuonna, jolloin Tosa-alueen daimion johdolla oli haettu neuvotteluratkaisua maan sisäisiin kiistoihin.⁵⁵ Toivottiin kuitenkin, että muutoksesta huolimatta olosuhteet ulkovalloille säilyisivät ennallaan.⁵⁶ Uutisoitiin, kuinka mikado, jolle taikun oli luovuttanut valtansa, tapasi jatkuvasti viranomaisia hallinnon tarkistamiseksi ja mahdollisesti sen uudistamiseksi.⁵⁷ Todettiin, että mikadolla oli aikaisemman hengellisen vallan lisäksi nyt myös valta maallisissa asioissa.⁵⁸ Tuossa tilanteessa tarkennettiin taikunin asemaa. Hän oli ollut vain ensimmäinen daimioiden joukossa, ei kaikkivaltias.⁵⁹

⁵² ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 09.04.1867 no 42.

⁵³ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 27.04.1867 no 97.

⁵⁴ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 01.10.1867 no 228; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 04.10.1867 no 231.

⁵⁵ Jansen 1989, 356–357.

⁵⁶ *Helsingfors Dagblad* 11.01.1868 no 8; ”Ulkomailta”. *Suomalainen Wirallinen Lehti* 14.01.1868 no 6.

⁵⁷ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 22.01.1868 no 17.

⁵⁸ *Helsingfors Dagblad* 06.02.1868 no 30.

⁵⁹ *Tidskrift utgiven av Pedagogiska föreningen i Finland* 1868 01.01.1868 no 4, 240–241.

Ensimmäiset taistelut

Taikunin luopuminen vallasta johti kuitenkin vuoden 1868 alusta alkaen taisteluihin taikunin johtamien joukkojen ja mikadon kannattajien välillä. Niistä ilmestyi hyvinkin ristiriitaisia tietoja, kuten että daimiot olivat vanginneet mikadon, taikun oli hyökkäämässä Osakasta Jeddoon ja hän oli kieltäytynyt noudattamasta mikadon käskyjä. Taikunin ja Satsuma daimion joukkojen välisten kovien taisteluiden seurauksena Jeddossa oli ollut laajoja tulipaloja ja linnoja oli tuhoutunut. Eurooppalaiset eivät halunneet sekaantua taisteluihin, minkä takia eurooppalaisia oli kielletty menemästä omien alueidensa rajojen yli. Todelliseksi syiksi levottomuuksiin väitettiin taikunin monopoliasemaa ulkomaankaupassa ja Ranskan ministerin kehotusta purkaa vanha feodaalinen hallintomalli ja keskittää valta taikunille. Uutisten mukaan lopullinen ratkaisu taisteluissa tapahtuisi varsin pian.⁶⁰

Hongkongista välittyi maaliskuun lopulla 26. helmikuuta 1868 päivätty tieto, jonka mukaan johtavat daimiot olivat perusteellisesti kukistaneet taikunin ja mikado oli ilmoittanut ulkomaisten sopimusten voimassa pitämisestä. Taikun oli luopunut asemastaan ja kolme daimiota oli ottanut hallituksen ohjat käsiinsä.⁶¹ Lukijoille tarjottiin tämän käänteen jälkeen laaja katsaus maan sisäisistä suhteista, jossa sanottiin mikadon heränneen yli 200-vuotisesta uinahduksestaan. Uutisessa epäiltiin kuitenkin, että feodaalinen järjestelmä säilyisi maassa edelleen, koska väestö oli siihen niin tottunut.⁶²

Uutisoitiin myös, että taikun oli ilmoittanut olevansa halukas vetäytymään ja asettautumaan pienempään kaupunkiin sisämaahan, koska hän oli epäillyt mikadon ja daimioiden pohtineen Jeddon tuhoamista, jos he eivät muuten saisi sitä hallintaansa. Suunnitelma tuhota häikäilemättömästi valtakunnan tiheästi asuttu pääkaupunki osoitti uutisen mukaan paremmin kuin mikään muu, millainen katkeruus osapuolten välillä vallitsi.⁶³

⁶⁰ *Helsingfors Dagblad* 06.02.1868 no 30; ”Ulkomailta”. *Suomalainen Wirallinen Lehti* 22.02.1868 no 23; ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 09.03.1868 no 57; ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 10.03.1868 no 58; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 11.03.1868 no 59; ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 19.03.1868 no 66; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 19.03.1868 no 66. Ranska oli tukenut sotilashallintoa, shōgunaattia eli bakufua, ja neuvonut sitä uudistumaan. Englanti oli puolestaan tukenut johtavia daimioita. Jansen 1989, 350–355.

⁶¹ *Finlands Allmänna Tidning* 21.03.1868 no 68; ”Telegram Pietari 27.3.”. *Finlands Allmänna Tidning* 09.04.1868 no 83; *Oulun Wiikko-Sanomia* 04.04.1868 no 14: ”Ulkomailta”. *Suomalainen Wirallinen Lehti* 11.04.1868 no 44.

⁶² ”De sednaste händelserna i Japan”. *Hufvudstadsbladet* 25.04.1868 no 95.

⁶³ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 04.07.1868 no 152.

Sisällissodan toinen vaihe

Sisällissodan kerrottiin siirtyneen kuitenkin pian uuteen vaiheeseen. Tuohon asti oli ollut kysymys mikadon ja häneen liittyneiden daimioiden taistelusta taikunia vastaan, jonka tappion jälkeen uskottiin rauhan palaavan maahan. Nyt kuitenkin pohjoisen daimiot olivat liittyneet yhteen mikadoa vastaan varjohallitsijan johdolla.⁶⁴ Sitä ennen entinen taikun oli asettunut Mython linnaan, jossa hän aikoi viettää syrjäjän vetäytyneen elämää. Mikadon joukot olivat puolestaan menneet Jeddoon ja ottaneet siellä haltuunsa tärkeimmät kohteet. Osa taikunin säännöllisistä joukoista oli vetäytynyt ja mikadon antama kuolemantuomio taikunille oli muutettu karkotetuksi tempeliin. Kaikki taikunilla olleet laivat, varustukset ja ammuksot oli määrätty heti pois luovutettaviksi. Tämä koski myös taikunin vasalleja, hatamotoja.⁶⁵

Hänen kannattajansa olivat kuitenkin uutisen mukaan hylänneet mikadon vaatimat ja taikunin oletamat ehdot. Laivasto ei ollut antautunut mikadolle, vaan se oli siirtynyt pohjoisen daimioryhmän puolelle. Mikadon joukot olivat hävinneet toukokuussa kolme taistelua, viimeisimmän vain puolentoista mailin päässä Jeddosta. Kaksi kapina-armeijaa oli piirittänyt kaupungin, ja mikadon eno, taikunin kova vastustaja, oli murhattu siellä. Tilannetta oli hämmentänyt vielä Kioton ylipappi, joka oli lausunut jakamassaan julisteessa, että mikado oli ylittänyt asetuksenmukaiset ja uskonnolliset valtuutensa sekaantumalla poliittisiin ja maallisiin taisteluihin.⁶⁶

Uusien rintamalinjojen esittelyn jälkeen seurasi jälleen hyvin vaihteleva ja ristiriitainen uutisointi alkaen sopimuksen solmimisesta ja jatkuen siitä, että entinen taikun oli alistunut hänelle asetettuihin ehtoihin, kun taas yksi hänen veljistään, prinssi Aizu (nimi viittaa alueeseen ja linnaan) oli ottanut johtoonsa pohjoisen kapinoivat daimiot. Ei pidetty mahdollisena, että sisällissodan seurauksena maa jakaantuisi kahtia. Välillä uskottiin jo sovinnon syntyneen, kun taas välillä pelättiin sisällissodan leviävän myös etelään. Aizu oli jo piirittämässä Jeddoa. Kerrottiin myös mikadon kukistumisesta ja hänen paluustaan Kiotoon ylipappi Mian valvontaan sekä päinvastoin, että kapinalliset olivat vetäytymässä kohti pohjoista. Kukaan ei kuitenkaan voinut uutisten mukaan ennakoida taisteluiden lopputulosta.⁶⁷

⁶⁴ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 13.07.1868 no 159.

⁶⁵ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 17.07.1868 no 163.

⁶⁶ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 20.07.1868 no 165; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 25.07.1868 no 170.

⁶⁷ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 04.08.1868 no 178; ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 05.08.1868 no 179; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 07.08.1868 no 181; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 18.08.1868 no 190; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 27.08.1868 no 198; ”P.S.”. *Finlands Allmänna Tidning* 01.09.1868 no 202; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 08.09.1868 no 208; *Helsingfors Dagblad* 30.09.1868 no 227.

Ihmiset taisteluiden keskellä

Taisteluiden lisäksi uutisoitiin myös niiden vaikutuksista eri väestöryhmiin. Kerrottiin kristinuskoa salaa harjoittaneiden⁶⁸ japanilaisten yhä vaikeammasta asemasta viittaamalla uutiseen 150 kristityn hukuttamisesta Nagasakin edustalla huolimatta eurooppalaisten vastalauseista ja 50 odottavan samaa kohtaloa, useimmat heistä naisia. Edelleen mainittiin keisarin tai Satsuman nimissä annettu julistus, jonka mukaan kristityt japanilaiset tuomittaisiin kuolemaan. Siihen liittyen Yokohaman ja Shimodan porteille oli asetettu julistukset, joissa asukkaita kiellettiin kääntymästä kristinuskoon. Uutisoitiin myös, että 4100 kristittyä oli karkotettu kotiseudultaan kaukaisille alueille, joissa heitä käytettiin raskaissa töissä kuten kaivoksissa. He eivät saaneet olla missään yhteyksissä seudun muihin asukkaisiin.⁶⁹

Myöhemmin vuoden 1869 puolella selitettiin kovia toimia sillä, että hallituksen täytyi ankarilla kielloilla estää kristinopin saarnaaminen, koska kansa ei vielä ymmärtänyt sen totuutta. Opin suvaitseminen olisi saattanut synnyttää maassa sisäisiä levottomuuksia. Hallitus lupasi tuolloin kuitenkin kohdella kristittyjä aikaisempaa suopeammin.⁷⁰ Kristinuskon harjoittaminen ja lähetystyö sallittiin Japanissa 1873. Silloin oivallettiin, ettei epätasa-arvoisista sopimuksista luopumisesta kyettäisi neuvottelemaan länsimaiden kanssa, jos kristinusko olisi edelleen kielletty.⁷¹

Eurooppalaisten asema oli syksyn 1868 uutisten mukaan tullut yhä hankalamaksi. Yläluokka ja sotilaat suhtautuivat heihin vastahakoisesti ja kansa piti heitä syypäinä rauhattomuuksiin ja sen takia välttelivät heitä. Lähetysaarnaajia arvoستeltiin ja kristittyjä vainottiin. Kerrottiin kuitenkin viranomaisten suhtautuvan edelleen suopeasti ulkomaalaisiin. Sisällissodan seurauksena Yokohaman ympäristöön oli ilmaantunut vaarallisina pidettyjä ryhmiä, jolloin ulkomaiden ministerit olivat pyytäneet, että kaupunkiin laitettaisiin aseistettuja vahtipaikkoja. Tämä oli lisännyt turvallisuutta itse kaupungissa mutta ei sen ulkopuolella. Ministerit olivat vedonneet maanmiehiinsä, että vaarallisen tilanteen takia he pysyisivät Yokohaman sisäpuolella.⁷²

Tilanteen kerrottiin entisestään vaikeutuvan sen takia, että pohjoiset daimiot olivat asettaneet mikadon enon vastakeisariksi. Suuri paniikki vallitsi eteläisten daimioiden keskuudessa, ja he olivat kehottaneet mikadon eroamaan. Sisällissota jatkui ja

⁶⁸ G. B. Sansom, *The Western World and Japan. A Study in the Interaction of European and Asiatic Cultures*. First Tuttle Edition. Charles E. Tuttle Company, Tokyo 1977, 390–391.

⁶⁹ *Finlands Allmänna Tidning* 08.09.1868 no 208; ”Ute och hemma”. *Österbotten* 03.10.1868 no 19; ”Utrikes”. *Wiborgs Tidning* 14.10.1868 no 80; ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 08.09.1868 no 208; *Helsingfors Dagblad* 29.10.1868 no 252.

⁷⁰ *Suomen Lähetys-Sanomia* 1869 01.04.1869 no 4, 62.

⁷¹ Sansom 1977, 391.

⁷² ”Monitören”, ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 06.10.1868 no 232.

koko ajan odotettiin hyökkäystä Yokohaman satamaan, jota eurooppalaiset joukot puolustivat.⁷³

Utisoitiin edelleen, kuinka sisällissodan vuoksi tavallinen kansa oli yhä ärtyneempi sodan luomien paineiden ja taloudellisten ongelmien vuoksi. Ulkomaalaisiin vihamielisesti suhtautuneet piirit hyödynsivät sitä herättelemällä vihaa ulkomaalaisia kohtaan väittämällä, että kaikki onnettomuudet olivat ulkomaalaisten syytä. Vallitsi vihamielinen tunnelma eurooppalaisia kohtaan, joka ilmeni uhkauksina ja yksittäisinä hyökkäyksinä. Eurooppalaisilla ei ollut enää samaa turvallisuuden tunnetta kuin aikaisemmin. Ranskalaisten sotilaiden ja sotilaiden läsnäolon uskottiin kuitenkin rauhoittavan tilannetta. Sitä pidettiin ainoana turvana tuolloisissa oloissa. Uutiset itse sodasta olivat edelleen varsin epävarmoja.⁷⁴

Taistelujen päätyminen

Hongkongista syyskuun 1868 alussa saatujen tietojen mukaan, jotka viittasivat 23. elokuuta vallinneeseen tilanteeseen, sisällissota jatkui ja sai yhä arveluttavampia piirteitä, kun pohjoisen daimiot olivat saaneet lisää kannattajia. Eräässä kirjeessä todettiin, että mikado olisi ulkomaalaisten uusille alueille leviämistä vastaan. Se ei kuitenkaan sopinut tietoihin, että Englannin ministeri Sir Harry Parkes olisi tavannut mikadon, joka olisi nimittänyt ulkomaalaisia useisiin keskeisiin tehtäviin. Maassa katsottiin nyt olevan kaksi keisaria, ja kysymys oli siitä, kumpi heistä säilyttäisi lopulta valtansa.⁷⁵ Uskottiin myös, että valtakunta voitaisiin mahdollisesti jakaa kahden hallitsijan kesken. Pohjoinen osapuoli oli juuri tuolloin voitolla ja lyönyt 11.–14. lokakuuta useissa taisteluissa eteläiset joukot.⁷⁶

Vuoden loppua kohden tilanne alkoi kuitenkin kääntyä uutisten mukaan eteläisen puolen hyväksi. Mikado oli antanut marraskuussa julistuksen, että täysi-ikäiseksi tultuaan hän ottaisi nyt hallintotoimet omiin käsiinsä ja asettuisi Yeddoon, jota tästä lähtien kutsuttaisiin Toukeiksi (Tokio), mikä tarkoitti itäistä pääkaupunkia. Tämä merkitsi täydellistä vallankumousta keisariudessa, joka tähän asti oli ollut uutistulkinnan mukaan eräänlainen paavi Miakossa, Kiotossa. Yhtäkkiä hän muuttui maalliseksi keisariksi ja vaihtoi samalla asuinpaikkaansa. Uskottiin kuitenkin, ettei edes tämä askel lopettaisi vihollisuuksia pohjoisten ja eteläisten daimioiden välillä. Pohjoiset daimiot eivät halunneet tunnustaa mikadoa. Sen sijaan he olivat asettaneet hänelle oman henkisen vastakeisarin.⁷⁷

⁷³ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 16.10.1868 no 241.

⁷⁴ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 27.10.1868 no 250.

⁷⁵ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 04.11.1868 no 257.

⁷⁶ ”Ulkomailta”. *Suomalainen Wirallinen Lehti* 24.11.1868 no 141.

⁷⁷ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 28.12.1868 no 301.

Sisällissota päättyi kuitenkin lopulta etelän puolen voittoon, mitä ennakoi New Yorkista 22. joulukuuta 1868 tullut sähkösanoma, jonka mukaan mikadon joukot olivat valloittaneet kapinallisten tärkeimmän kaupungin.⁷⁸ Helmikuun puolella 1869 voitiin uutisissa jo kertoa mikadon saaneen Japanissa vihdoin voiton lääniruhtinais-tansa.⁷⁹ Suomalainen *Wirallinen Lehti* totesi 25. maaliskuuta 1869, että sisällissota oli päättynyt.⁸⁰ Boshin sotana 1868–1869 tunnettu taisteluvaihe päättyi lopullisesti touko-kesäkuussa, kun pohjoiseen menneet laivastoyksiköt antautuivat hävityn Hakodate-taistelun jälkeen.⁸¹

Kuten edellä olevasta ilmenee, myös maan sisäisestä kehityksestä välitettiin leh-dissä erittäin yksityiskohtaisia tietoja, joiden avulla lukijat pystyivät seuraamaan tapahtumien lukuisia käännteitä. Vaikka uutiset olivat välillä keskenään ristiriitaisia ja virheellisiä, valtataistelu ja sen osapuolet tulivat kuitenkin tutuiksi ja myös hei-dän ajamansa tavoitteet. Uutisoinnista on huomattava myös se, että uutisten luoman oman ajan tapahtumakuvan antama painoarvo sisällissodan loppuvaiheesta 1868–1869 näytti olevan merkittävämpi kuin, miten se on esitetty myöhemmässä histori-antutkimuksessa⁸².

4. Ulkosuhteet

Japanin ulkosuhteiden kehitystä ja ulkovaltojen Japanin politiikkaa seurattiin leh-dissä jopa yksityiskohtaisemmin kuin maan sisäisiä tapahtumia. Taustalla oli edellä mainittu vuoden 1854 avautumisesta johtunut jännittyneisyys ja sisäisten ristiriitojen vaikutus niihin.

Suhteiden ongelmat

Tilannetta kuvasi hyvin vuoden 1865 alun uutinen, että Englanti ja Ranska olivat joutuneet kahakkaan Japanin kanssa.⁸³ Kuitenkin ulkovaltojen Japanin ja Kiinan kanssa vallinneiden ristiriitojen suurimpana merkityksenä pidettiin sitä, kuinka ne olivat lähentäneet toisiinsa Eurooppaa ja Aasiaa.⁸⁴ Samaa ajattelutapaa heijasti myös lainaus Yhdysvaltain presidentti Abraham Lincolnin puheesta kongressille 6. joulu-

⁷⁸ *Åbo Underrättelser* 31.12.1868 no 155.

⁷⁹ *Uusi Suometar* 22.02.1869 no 15.

⁸⁰ *Suomalainen Wirallinen Lehti* 25.03.1869 no 36.

⁸¹ Jansen 1989, 357–359.

⁸² Vrt. Jansen 1989, 357–359.

⁸³ ”Waltakuntain nykyinen tila Euroopassa”. *Tähti* 5.1.1865 no 1.

⁸⁴ ”Wuosi 1864”. *Päivätär* 7.1.1865 no 1.

kuuta 1864, jossa hän oli viitannut tavoitteisiin kasvattaa kauppaa Kiinan ja Japanin kanssa.⁸⁵

Kireyttä suhteissa oli lisännyt tammikuun 1865 lopun uutisten mukaan kahden englantilaisen upseerin, majuri Balderin ja luutnantti Birdin murhat Kamakurassa⁸⁶, josta Englannin hallitus oli vaatinut välittömästi suuria rahallisia korvauksia surmattujen perheille ja kovia rangaistuksia tekijöille. Uhattiin sulkea japanilaiset satamat Jeddo, Osaka ja Nagasaki sekä kaapata japanilaisia laivoja.⁸⁷ Tietojen mukaan murhaajat olivat saaneet pikaisen rangaistuksen, kun toisaalta kerrottiin jo kahden ranskalaisen merimiehen murhasta.⁸⁸ Samanaikaisesti uutisoitiin, kuinka Englannin parlamentissa oli kuitenkin korostettu Englannin ja Japanin välisiä ystävällisiä suhteita.⁸⁹ Myöhemmin kerrottiin varsin tarkasti murhaajan kiinnijäämisestä, tuomiosta ja julkisesta telotuksesta, mutta jätettiin kuitenkin hiukan avoimeksi kysymys, oliko telotettu todellinen murhaaja. Viitattiin Kiinan ja Japanin tapaan tuollaisissa tapauksissa telottaa joku vankilassa istunut, joka oli virallisesti tunnustanut teon.⁹⁰ Vielä syksyllä 1865 palattiin asiaan, jolloin lainattiin mestatun viimeisiä sanoja: ”Viimeiseen saakka tahdon minä silmällä kaunista Japanin maata”.⁹¹

Länsimaiden voimankäyttöön ja suhteiden vaikeuteen viitattiin kertomalla Shimonosekin salmen avaamisesta yhdistyneiden laivastojen voimalla eurooppalaiselle meriliikenteelle vuonna 1864.⁹² Uutisoitiin myös Englannin tekemästä sopimuksesta, joka takasi englantilaisille laivoille vapaan purjehdusoikeuden salmessa, oikeuden asettaa konsuli Shimonosekiin⁹³ ja korvauksen sotatoimista kaupunkia vastaan⁹⁴. Rahakorvaus ei kuitenkaan riittänyt englantilaisille, vaan sen lisäksi he vaativat Oskan sataman avaamista.⁹⁵

Yhteistyöpyrkimykset

Lehdet uutisoivat kesäkuussa 1865 myös ulkosuhteissa näkyneistä muutoksen tuulista. Keisarillinen hallitus oli päättänyt, että ulkomaiden kanssa solmitut sopimukset olisivat tulevaisuudessa samassa asemassa kuin maan omat lait. Lisäksi kutsuttaisiin

⁸⁵ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 10.1.1865 no 4.

⁸⁶ *Wiborgs Tidning* 28.1.1865 no 8; ”Ulkomaalta”. *Oulun Wiikko-Sanomia* 4.2.1865 no 5.

⁸⁷ *Suometar* 11.02.1865 no 35; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 15.02.1865 no 38.

⁸⁸ ”Ulkomailta”. *Suometar* 16.02.1865 no 39.

⁸⁹ ”Ulkomailta”. *Suometar* 14.02.1865 no 37; ”Ulkomailta”. *Suometar* 16.02.1865 no 39.

⁹⁰ *Finlands Allmänna Tidning* 23.03.1865 no 69.

⁹¹ ”Sekasanomia”. *Suometar* 10.10.1865 no 235.

⁹² ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 06.02.1865 no 30.

⁹³ ”Ulkomailta”. *Suometar* 02.03.1865 no 51.

⁹⁴ ”Ulkomailta”. *Suomen Julkisia Sanomia* 09.03.1865 no 20.

⁹⁵ ”Politisk revy”. *Helsingfors Dagblad* 29.07.1865 no 173.

neuvotteluihin mukaan niitä valtioita, joiden kanssa sopimuksia ei ollut vielä solmittu.⁹⁶

Japanin suhteet yksittäisten maiden kanssa ja ulkovaltojen painostus uusien satamien avaamiseksi olivat jatkuvasti uutisten aiheita osin varsin ristiriitaisestikin. Oli pitkä lainaus Japanin jättäneelle ranskalaiselle ylipäällikölle pidetystä puheesta, jossa häntä oli pyydetty välittämään toivomus Ranskan keisarille, että Ranska tukisi sitä tietä, minkä Japani oli valinnut.⁹⁷ Toisaalta viitattiin Japanin tiukentuneeseen linjaan uutisoimalla, kuinka maa oli päättänyt karkottaa niiden maiden alamaiset, joiden kanssa sopimukset oli lopetettu tai joilla ei ollut lainkaan sopimussuhdetta.⁹⁸

Viitattiin myös Englannin yhä näkyvämpään rooliin kertomalla brittiläisten joukkojen saamista vahvistuksista ja maan edustajan Sir Harry Parkesin muutosta Nagasakista Jeddoon.⁹⁹ Muutto oli yhteydessä tavoitteeseen saada uusia satamia avatuksi eurooppalaiselle kaupalle.¹⁰⁰ Vuoden 1865 lopulla oli esillä Osakan mahdollinen avaaminen. Ulkomaiden edustajat olivat menneet sinne neuvottelemaan asiasta.¹⁰¹ Mikado oli aluksi kieltänyt satamien avaamisen, joten laivat olivat palaneet takaisin Yokohamaan.¹⁰² Hän oli kuitenkin myöhemmin 9. joulukuuta antanut suostumuksensa Osakan ja sen satamaksi mainitun Hyōgon (Kōbe) avaamisesta ulkomaiselle kaupankäynnille 1. tammikuuta 1866 alkaen.¹⁰³ Kerrottiin lisäksi Itävallan aikomuksesta solmia sopimus Japanin kanssa.¹⁰⁴ Kaksi itävaltalaista laivaa oli lähdössä Japaniin, Kiinaan ja Siamiin solmimaan sopimuksia ja perustamaan konsulaatteja.¹⁰⁵

Kun Japani pyrki vahvistumaan sotilaallisesti hyödyntämällä läntistä teknologiaa, lehdissä oli myös siihen liittyneitä uutisia. Helmikuussa 1866 kerrottiin, kuinka hallitus on päättänyt rakentaa sotasataman ja varikon lähelle Yokohamaa. Rakentaminen oli uskottu ranskalaisille insinööreille ja rakennusmestareille. Heidän alaisuudessaan työskenteli 3000 huolellisesti valittua japanilaista.¹⁰⁶ Marras-joulukuussa 1865 kahdeksan englantilaista höyrylaivaa oli myyty japanilaisille¹⁰⁷, ja myöhemmin kerrottiin, kuinka Ranskassa rakennettiin panssarilaivaa. Ranskan hallitus, joka uti-

⁹⁶ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 09.06.1865 no 131.

⁹⁷ ”Utrikes”. *Wiborgs Tidning* 17.05.1865 no 38.

⁹⁸ ”Utrikes”. *Wiborgs Tidning* 27.05.1865 no 41; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 27.05.1865 no 121.

⁹⁹ ”Utrikes”. *Helsingfors Tidningar* 20.10.1865 no 244; ”Politisk revy”. *Helsingfors Dagblad* 19.10.1865 no 243.

¹⁰⁰ ”Politisk revy”. *Helsingfors Dagblad* 25.10.1865 no 248.

¹⁰¹ ”P.S.”. *Finlands Allmänna Tidning* 19.12.1865 no 295.

¹⁰² ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 30.12.1865 no 303.

¹⁰³ ”P.S.”. *Finlands Allmänna Tidning* 09.01.1866 no 6.

¹⁰⁴ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 29.01.1866 no 23.

¹⁰⁵ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 13.02.1866 no 18.

¹⁰⁶ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 05.02.1866 no 29.

¹⁰⁷ *Hufvudstadsbladet* 15.03.1866 no 62.

sen mukaan oli aina osoittanut hyväntahtoisuutta Japania kohtaan, oli antanut luvan varustaa laiva kuudella kanuunalla.¹⁰⁸

Erilaisten sopimusten ja yhteyksien solmimista seurattiin tarkasti. Uutisoitiin, kuinka mikado oli päättänyt ratifioida viimeisimmät eurooppalaisten kanssa solmitut sopimukset ja kuinka japanilaiset oli pakotettu muuttumaan tariffeja. Lainsäädäntöä oli uudistettu siten, että kaupankäynti oli sallittua, ja vahingonkorvaukset ulkomaalaisille aiottiin maksaa. Viitattiin myös ulkovaltojen, etenkin Englannin ja Ranskan väliseen kilpailuun kertomalla, etteivät englantilaiset olleet katsoneet kovin hyvällä ranskalaisten Shanghai ja Yokohaman välille avaamaa postilaivalinjaa.¹⁰⁹

Edelleen oli sovittu, että Englanti, Ranska, Yhdysvallat ja Hollanti saivat oikeuden perustaa varastopaikkoja kauppatavaroilleen ja että japanilaiset saivat kaupankäynnissä nauttia samoista oikeuksista kuin ulkomaalaiset.¹¹⁰ Kauppasuhteissa oli siis täydellinen tasa-arvo japanilaisten ja ulkomaalaisten välillä. Sopimus oli solmitu 27. kesäkuuta 1866.¹¹¹ Ulkosuhteiden tiivistymiseen liittyi myös uutinen Japanin ja San Domingon tasavallan Pariisissa neuvottelemasta valtiolainasta.¹¹²

Uutisten todenperäisyys saattoi vaihdella suuresti. Siitä hyvä esimerkki oli ranskalainen uutinen marraskuussa 1866, jonka mukaan Ranska olisi julistanut sodan Japanille.¹¹³ Totta sen sijaan oli uutinen, että länsimaalaisten keskuksessa Yokohamassa oli ollut 26. marraskuuta niin laaja tulipalo, että suuri osa kaupungista oli tuhoutunut. Tulipalon aikana kiinalaiset ja japanilaiset palvelijat olivat osoittaneet uskollisuuttansa isäntävälleen ja saksalaiset matruusit olivat pelastaneet lukuisia ihmisiä laivoihinsa. Sen sijaan englantilaisia moitittiin siitä, että heidän sotilaansa ja matruusinsa olivat olleet varsin kurittomia.¹¹⁴

Kristinuskon asema

Lähetystyö ja kristinuskon asema olivat keskeiset seikat, jotka vaikuttivat ulkosuhteisiin. Sen takia ne olivat myös lehdissä useasti esillä. Huhtikuussa 1866 uutisoitiin amerikkalaisen lähetystyön edistymisestä kertomalla, kuinka Yokohamassa oli jo paikka kirkon rakentamiselle. Vielä ei ollut kuitenkaan lupaa julkisille jumalanpalveluksille. Sen sijaan kirjoja saatiin painaa ja opettaa joitakin nuorukaisia. Kansa ei enää vihannut niin paljon kuin aikaisemmin kristittyjä ja ulkomaalaisia. Nagasakissa

¹⁰⁸ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 12.02.1867 no 36.

¹⁰⁹ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 08.02.1866 no 32; ”Utrikes, *Helsingfors Tidningar* 13.02.1866 no 36; ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 14.02.1866 no 37.

¹¹⁰ *Helsingfors Tidningar* 27.08.1866 no 198.

¹¹¹ ”Utrikes”. *Helsingfors Tidningar* 05.09.1866 no 206.

¹¹² ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 10.11.1866 no 263.

¹¹³ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 17.11.1866 no 135.

¹¹⁴ *Åbo Underrättelser* 16.02.1867 no 20.

oli jo paavillinen kirkko vihitty, ja ranskalainen lähetyssaarnaaja oli nimetty ranskan kielen professoriksi hallituksen kouluun.¹¹⁵ Vähitellen lähetystyöntekijöiden työ oli siis helpottunut; oli perustettu kouluja ja oltiin kääntämässä raamattua japaniksi. Kristinuskoon kääntyminen oli kuitenkin edelleen kuolemanrangaistuksen uhalla kielletty, kuten tammikuun alussa 1867 todettiin.¹¹⁶

Kauhean ja hirvittävän pakanuuden esimerkkinä mainittiin maaliskuussa 1867 jo edellä kerrottu uutinen taikunin kuoleman jälkeisestä viiden ruhtinaan itsemurhasta. Kristillisyyttä oli kuitenkin levitetty, ja Yokohamassa 50 nuorukaista kävi koulua ja luki kristillisiä koulukirjoja. Jopa julkisesti sai jo saarnata kristinuskoa.¹¹⁷ Epäluulo lähetystyöntekijöitä kohtaan oli vähentynyt, mistä esimerkkinä uutisoitiin, kuinka Kanagawaan oli lähetetty 12 nuorta korkea-arvoista nuorta miestä opiskelemaan englantia lähetystyöntekijöiden kouluun. Samoin tehtiin Nagasakissa kolme–neljä tuntia päivässä. Toivottiin, että kristinuskon harjoitus vapautuisi kielloista.¹¹⁸ Tilanne koettiin kuitenkin varsin ristiriitaiseksi. Rikkaat kauppiat pelkäsivät suuria tappioita, jos kristinuskko jatkuvasti leviäisi, koska konflikteja hallituksen kanssa ei silloin voitaisi välttää. Toisaalta uutisen mukaan hallituksen vaikeaa asemaa tällaisessa tilanteessa pitäisi hyödyntää ja pakottaa se antamaan periksi.¹¹⁹

Uuden taikunin vaikutus suhteisiin

Taikunin kuolema ja uuden taikunin valinta näyttivät maaliskuun 1867 uutisoinnin perusteella aloittaneen lähes uuden aikakauden ulkosuhteissa. Uusi taikun oli kutsunut yhdessä mikadon kanssa kaikki ulkomaisten edustajat vierailulle linnaansa Osakassa. Sellaista ei ollut aikaisemmin tapahtunut. Lisäksi taikun oli lähettänyt veljensä Akitaken edustamaan Japania vuoden 1867 maailmannäyttelyyn Pariisissa. Sitä pidettiin osoituksena hänen halustaan solmia vakaat suhteet Japanin ja ulkomaisten välille. Kerrottiin tarkemmin taikunin harjoittamasta uudistusmielisestä politiikasta. Hallitus oli rohkaissut ulkomaanmatkoille, satamia oli avattu ulkomaankaupankäynnille ja rajoituksia sisämaanmatkailuun purettiin kiireellä, minkä takia Fujiyamalla näkyi ulkomaalaisia jo yhtä paljon kuin Sveitsin Alpeilla. Uutisen mukaan uuden hallinnon johdolla Japanilla näytti olevan edessä kunniakas tulevaisuus, mitä heijasti myös ylempien luokkien kiinnostus eurooppalaisia vaatteita ja kieliä kohtaan.¹²⁰

Myöhemmin kerrottiin vielä lisää yksityiskohtia taikunin toukokuun alussa tarjotusta audienssista Ranskan, Ison-Britannian, Hollannin ja Yhdysvaltain edustajille

¹¹⁵ *Suomen Lähetys-Sanomia* 1866 01.04.1866 no 4, 64.

¹¹⁶ ”Förstlingen i Japan”. *Missionstidning* 1867 01.01.1867 no 1, 13–14.

¹¹⁷ ”Sekasanomia”. *Suomen Lähetys-Sanomia* 01.03.1867 no 3.

¹¹⁸ ”Utlandet”. *Kyrkligt veckoblad* 1867 03.04.1867 no 14, 111–112.

¹¹⁹ *Hufvudstadsbladet* 31.10.1867 no 254.

¹²⁰ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 26.03.1867 no 36.

Osakassa.¹²¹ Niinpä uutisissa saatiin todeta, että Itä-Aasiassa voitiin tyydytyksellä havaita eurooppalaisen kulttuurin vaikutus. Japanissa olivat poistumassa viimeisetkin rajoitukset yhteydenpidolle ulkomaisten kanssa.¹²² Uusi taikun oli lisäksi päättänyt jatkaa jo aikaisemmin solmittuja kauppasopimuksia.¹²³

Muutoksen tunto vahvistui edelleen uutisessa, jonka mukaan Japanin hallitus oli halukas vuoden 1868 alusta avaamaan Yeddon, Osakan ja Hyōgon sekä neljännen kaupungin Englannin alamailla.¹²⁴ Samoin heinäkuussa 1867 kerrottiin, kuinka Ranskaan odotettiin Japanin lähettilästä keskustelemaan uusien satamien avaamiseen liittyvistä kysymyksistä. Hänen mukanaan oli 24 nuorta, jotka olivat lopettaneet kurssinsa ranskalaisessa koulussa Yokohamassa ja tulivat täydentämään opintojaan Ranskaan. Lähetystön johtajana oli ruhtinas, joka oli ollut aktiivisesti mukana ranskan opintojen järjestelyissä ja kääntänyt Japanissa hyvin tunnetun yhteenvedon Ranskan historiasta.¹²⁵

Esille nostettiin myös avautumisen mahdollisia laajempia seurauksia. Todettiin, että Kiinan ja Japanin kaupankäynnille avautumisen seuraukset olivat arvaamattomia. Vaikeata oli myös arvioida sen vaikutusta Eurooppaan etenkin, jos näiden liiallisen väestöpaljouden maiden uutterat asukkaat haluaisivat jättää entiset asuinpaikkansa ja alkaisivat tulla kohti länttä. Maiden väkiluku oli yhteensä kaksi kertaa suurempi kuin koko Euroopan.¹²⁶ Oli myös viittaus Japaniin mahdollisena alueellisenä vaikuttajana, kun uutisoitiin Ranskan hallituksen pyytäneen Japania välittämään Ranskan ja Korean välisissä erimielisyyksissä. Japani oli lähettänyt heti lähettiläänsä Koreaan asia selvittämään.¹²⁷ Suhteiden tiivistymiseen liittyivät myös joulukuun 1867 uutiset hotellin avaamisesta ulkomaalaisille Yeddossa¹²⁸ ja Belgian ja Japanin ratifioitujen sopimusten vaihtamisesta.¹²⁹

Sisäisten levottomuuksien vaikutus ulkosuhteisiin

Japanin sisäiset levottomuudet alkoivat näkyä syksystä 1867 lähtien myös ulkosuhteiden uutisoinnissa. Siitä konkreettinen esimerkki oli uutinen murhayrityksestä Hollannin lähettilästä vastaan, josta ei ollut kuitenkaan aiheutunut vahinkoja.¹³⁰ Lainatussa kiertokirjeessä kerrottiin hallinnon ohjeista daimioille, kuinka toimia dip-

¹²¹ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 05.08.1867 no 179.

¹²² ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 22.06.1867 no 143.

¹²³ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 28.05.1867 no 63.

¹²⁴ *Wiborgs Tidning* 13.07.1867 no 56.

¹²⁵ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 15.07.1867 no 161.

¹²⁶ ”Ulkomailta”. *Tampereen Sanomat* 16.07.1867 no 28.

¹²⁷ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 14.09.1867 no 214.

¹²⁸ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 14.12.1867 no 292.

¹²⁹ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 30.11.1867 no 280.

¹³⁰ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 29.08.1867 no 102.

lomaattien kanssa. Lisäksi oli lainaus mikadon puheesta, jossa hän kiitteli Ranskan lähettiläälle Ranskan keisarin osoittamaa sitoutumista Japania kohtaan. Toisaalta kerrottiin ranskalaisesta lähetystyöstä Nagasakissa, jossa oli vangittu 60 kristinuskoon kääntynyttä paikallista asukasta. Pelättiin verilöylyä.¹³¹ Uskottiin kuitenkin, että Ranskan konsulin vaikutus ja lähellä olevat länsimaiden alukset rauhoittaisivat paikallisten viranomaisten sopimatonta toimintaa.¹³² Vähän myöhemmin kerrottiin Englannin laivaston amiraalin pidättäneen Nagasakin kuvernöörin ja varakuvernöörin saadakseen korvauksen kahden matruusin murhasta.¹³³

Taikunin vallasta luopuminen ja sen seurauksena sisäisten suhteiden kärjistymisen loi jälleen uuden epävarmuustekijän, mikä heijastui ulkosuhteiden uutisoinnissa. Ensinnäkin tammikuussa 1868 epäiltiin, että tapahtumien johdosta uusien satamien avaaminen todennäköisesti lykkääntyisi muutamalla kuukaudella.¹³⁴ Ulkovaltojen sekaantumisesta Japanin sisäisiin tapahtumiin liikkui myös erilaisia huhuja. Pariisista jopa kirjoitettiin Englannin ja Ranskan aikoneen lähettää yhdessä sotajoukon taikunia auttamaan.¹³⁵ Joukossa oli myös myönteisiä uutisia kerrottaessa Japanin perustamasta pääkonsulaatista San Franciscossa¹³⁶ ja Hyōgon ja Osakan satamien avaamisesta helmikuussa 1868 Euroopan kaupalle¹³⁷. Mainittiin kuitenkin, että Osaka oli vaarallinen paikka purjehtimisen kannalta, sillä saatujen tietojen mukaan yhdysvaltalainen amiraali Bell oli hukkunut yrittäessään purjehtia sinne. Hyōgo sitä vastoin oli lähellä ja siinä oli hyvä satama, joten todennäköisesti eurooppalainen kaupankäynti suuntautuisi Osakan sijasta enemmän sinne.¹³⁸

Epävarmuus ulkosuhteista jatkui vuoden 1868 uutisoinnissa. Todettiin Ranskan ohjeistaneen lähettilästään olemaan sekaantumatta millään tavoin maan sisäisiin levottomuuksiin.¹³⁹ Tiedotettiin myös, kuinka vieraiden valtojen lähettiläät olisivat pakotettu lähtemään Osakasta.¹⁴⁰ Liikkui huhuja, että konflikteja olisi puhjennut japanilaisten ja ranskalaisten ja pohjoisamerikkalaisten joukkojen välillä ja että ulkomaalaiset olisivat kerääntyneet vasta avattuun Hyōgoon ja valmistautuneet jättämään koko maan.¹⁴¹ Rauhoittava uutinen oli puolestaan tieto mikadon lähettilään pian alkavasta matkasta Ranskaan.¹⁴²

¹³¹ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 28.09.1867 no 226.

¹³² Lainaus La Patrie -lehestä, ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 14.10.1867 no 239.

¹³³ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 31.10.1867 no 254.

¹³⁴ *Finlands Allmänna Tidning* 11.01.1868 no 8.

¹³⁵ *Suomalainen Wirallinen Lehti* 14.01.1868 no 6.

¹³⁶ *Helsingfors Dagblad* 01.02.1868 no 26.

¹³⁷ ”Lennätin sanomia Pietarista 25.2.”. *Suomalainen Wirallinen Lehti* 27.02.1868 no 25.

¹³⁸ *Helsingfors Dagblad* 01.04.1868 no 76.

¹³⁹ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 16.03.1868 no 63.

¹⁴⁰ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 17.03.1868 no 33.

¹⁴¹ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 28.03.1868 no 73.

¹⁴² ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 01.04.1868 no 76.

Ulkosuhteiden kärjistyminen

Kun huhtikuussa 1868 uutisoitiin sisällissodan päättymisestä kolmen daimion voittoon, niin samassa yhteydessä todettiin, ettei heillä ollut vihamielisiä aikeita eurooppalaisia kohtaan. Sitä vastoin kerrottiin japanilaisen roskaväen hyökkäyksistä ranskalaisia ja amerikkalaisia merisotilaita vastaan kivin ja kiväärein. Englannin konsulia oli myös yritetty ampua. Avuksi oli tarvittu ranskalaisia ja englantilaisia sotilaita, mistä seuranneessa yhteenotossa viisi japanilaista oli tapettu ja useita oli haavoittunut.¹⁴³

Toisessa vielä vakavammissa yhteenotossa oli kuollut 11 ranskalaista matruusia ja yksi upseeri sotalaivalta maihin lähetetyn veneen miehistöstä. Uutisen mukaan vene oli lähetetty 8. maaliskuuta hakemaan Ranskan lähettilästä ja toisen laivan päällikköä maista, kun parin tunnin päästä 80–100 miestä oli yllättäen hyökännyt maissa odottaneen venemiehistön kimppuun. Ranskalaiset olivat ottaneet vangiksi 40 paikallisen ruhtinaan alamaista ja olivat aikoneet rangaista heitä, jos murhamiehiä ei luovutettaisi 14 päivän kuluessa. Tämä pyyntö oli täytetty ja komentanut japanilaisen upseeri oli mestattu.¹⁴⁴

Toukokuussa uutisoitiin ulkovaltojen edustajien kokoontumisesta Osakaan aikaisempien murhien takia, jolloin he kuulivat ranskalaisten kohtalosta. Sen jälkeen Englannin, Preussin, Alankomaiden, Italian ja Yhdysvaltain ministerit kokoontuivat neuvotteluun Ranskan ministerin luokse osoittaakseen, että asia koski kaikkia ulkomaalaisia. He päättivät jättää Osakan, vetää lippunsa alas ja sulkea konsulaatit, kunnes täydelliset korvaukset olisi saatu. Seuraavana päivänä japanilaiset viranomaiset ilmoittivat ruumiiden löytymisestä ja niiden takaisin luovuttamisesta. Samalla kerrottiin, etteivät matruusit olleet tehneet mitään sellaista, josta heitä olisi voitu syyttää. Koska murhia ei voitu puolustella, rangaistuksiakaan ei voitu kiertää. Murhatut vietiin Ranskan ministerille ja heidän hautauksensa tapahtui kaikkien maiden edustajien läsnä ollessa. Myös japanilaisia viranomaisia sekä englantilaisia ja amerikkalaisia sotilaivoja oli paikalla. Lopuksi Ranskan ministeri esitti korvausvaatimuksen, jota kaikkien maiden ministerit tukivat.¹⁴⁵ Miehistön murha uskottiin voitavan sovittaa hyvässä hengessä, kun hallitus oli luvannut täydelliset korvaukset.¹⁴⁶ Lopulta kerrottiin, että rangaistuksena 20 japanilaista oli mestattu ja murhattujen perheille oli annettu korvauksina 750 000 frangia.¹⁴⁷

¹⁴³ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 17.04.1868 no 88.

¹⁴⁴ ”Ryska tidningar”, ”P.S.”. *Finlands Allmänna Tidning* 27.04.1868 no 96; *Ilmarinen* 15.05.1868 no 19.

¹⁴⁵ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 15.05.1868 no 112.

¹⁴⁶ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 02.05.1868 no 101.

¹⁴⁷ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 07.05.1868 no 105; ”Ulkomailta”. *Suomalainen Wirallinen Lehti* 12.05.1868 no 57.

Ilmapiiri ulkomaalaisia kohtaan oli uutisten mukaan erittäin tulehtunut. Kun Englannin ministeri Parkes oli tavannut mikadon, niin paluumatkalla hänen kimppuunsa hyökättiin ja useita hänen seurueensa jäsenistä haavoittui tai kuoli. Kolme hyökkääjistä vangittiin. Välikohtauksen sanottiin kuvastaneen hyvin väestön vihamielisiä tunteita ulkomaalaisia kohtaan.¹⁴⁸ Ranskan ministeri oli puolestaan mikadon palatsissa, kun hänelle ilmoitettiin Parkesin kirjeellä hyökkäyksestä. Parkes pyysi häntä luokseen neuvottelemaan japanilaisilta vaadittavista korvauksista. Sovittiin, että se tehtäisiin yhteisesti. He palasivat Kiotosta 27. maaliskuuta.¹⁴⁹

Tilanteen rauhoittuminen

Uutiset kertoivat ulkovaltojen tiukentuneesta otteesta väkivaltaisuuksien keskellä. Erityisesti Ranska ja Englanti olivat vaatineet Japanin hallitukselta tiukkoja tekijän asemasta riippumattomia määräyksiä väkivaltaa vastaan, joilla voitaisiin hillitä sotilasluokan keskuudessa vallinnutta fanatismia. Tuohon asti ylemmillä luokilla ja armeijalla oli ollut etuoikeus itse määritellä rangaistuksensa tehdyistä rikoksista, minkä vuoksi ne menettivät helposti tehonsa. Uusi laki annettiin keisarin nimissä 27. maaliskuuta 1868. Sen mukaan kaikkien, jotka syyllistyisivät ulkomaalaisten murhiin tai muihin väkivallantekoihin, katsottiin tästä edes toimivan vastoin keisarillisia käskyjä. He vahingoittivat Japanin luottamusta ulkomaalaisten silmissä. Kaikkia tul-taisiin rankaisemaan rikkomusten vakavuuden mukaan. Jos he olivat viranomaisia, heidät alennettaisiin. Kaikkien tuli noudattaa keisarillisia määräyksiä ja pidättäytyä väkivallasta.¹⁵⁰

Mikadon julistaman säännön mukaan murhasta tai väkivallanteosta ulkomaalaisia vastaan seurannut rangaistus kuului häpeällisten rangaistusten joukkoon. Ylimyksillä ja upseereilla oli ollut etuoikeus syyllistyttyään johonkin vakavaan rikokseen saada tappaa itsensä omin käsin, jolloin rangaistus ei ollut häpeällinen. Nyt tästä etuoikeudesta eivät voineet enää nauttia ne, jotka olivat tehneet väkivaltaa ulkomaalaisille.¹⁵¹

Sisäisten taistelujen johdosta ulkosuhteissa esiintyi ongelmia loppuun asti. Osa uutisista oli rauhoittavia, kun taas osa kertoi tilanteen ajoittaisesta kärjistyisestä. Myönteisenä uutisena kerrottiin, kuinka Kiotosta on tullut hoviväkeä Yokohamaan neuvottelemaan ulkomaiden ministerien kanssa. He olivat toistaneet hallituksen näkemyksen ystävällisten suhteiden ylläpitämisestä ulkomaalaisten kanssa, mikä oli

¹⁴⁸ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 09.05.1868 no 107; ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 09.05.1868 no 107.

¹⁴⁹ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 09.06.1868 no 131.

¹⁵⁰ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 12.06.1868 no 134.

¹⁵¹ ”Ulkomailta”. *Oulun Wiikko-Sanomia* 27.06.1868 no 26.

rauhottanut tilannetta.¹⁵² Samoin kerrottiin, kuinka ranskalaiset olivat saaneet täyden korvauksen.¹⁵³ Toisen suuntaisia olivat puolestaan uutiset, joiden mukaan mikado oli uudistanut kiellon kristinuskoon kääntymisestä ja viranomaiset olivat asettaneet esteitä ulkomaalaisten maanomistukselle.¹⁵⁴ Toukokuun 30. päivä 1868 ulkomaiden edustajat olivat esittäneet yhteisen protestin mikadon julistuksen takia.¹⁵⁵ Toivottiin, ettei mikado ottaisi käytäntöön kristittyjä vastaan asetettuja ankaria määräyksiä.¹⁵⁶ Kun rauhottomuudet edelleen jatkuivat, eurooppalaisten joukkojen läsnäoloa pidettiin välttämättömänä eurooppalaisten etujen suojelemiseksi.¹⁵⁷

Myönteisiä uutisia olivat taas tiedot 16. heinäkuuta allekirjoitetusta sopimuksesta Yhdysvaltain ja Japanin välillä, joka takasi molemmille maille täydellisen poliittisen ja kaupallisen vastavuoroisuuden sekä kummankin maan kansalaisille suojan uskonnon harjoittamiseen.¹⁵⁸ Uutisista välittyi myös muutenkin Yhdysvaltain vahvistuva asema alueella, kun viitattiin Ranskassa esitettyyn tulevaisuuden näkemykseen, jonka mukaan anglosaksinen maailma tulisi tulevaisuudessa mahdollisesti hallitsemaan maailmaa mukaan lukien Kiinaa, Intiaa ja Japania ympäröiviä merialueita.¹⁵⁹ Joulukuussa, kun Japanin sisäinen tilanne alkoi lopulta selvetä, uutisissa korostettiin, kuinka Yhdysvallat yhdessä Ranskan ja Englannin sekä muiden valtojen kanssa oli koko ajan noudattanut tiukkaa puolueettomuutta.¹⁶⁰

Japanin ulkosuhteet erilaisine ongelmineen olivat siis laajasti ja monipuolisesti esillä lehdistön uutisoinnissa. Oli hyvin ymmärrettävää jo uutisoinnin eurooppalaisesta näkökulmasta johtuen, että maan asema suhteessa johtaviin läntisiin merivaltoihin kiinnosti, vaikka sillä ei ollut suoranaista vaikutusta suomalaisen yhteiskuntaan. Se mitä maailmassa tapahtui valtioiden välisissä suhteissa ylipäättänsä, oli suomalaiselle lehdistölle jo tuolloin erittäin keskeinen aihepiiri.¹⁶¹ Siitä Japani-tapaus oli hyvin kuvaava esimerkki. Vaikka uutisointi välitti varsin vahvan eurooppalaisen ja yhdysvaltalaisen maailman näkökulman, myös Japanin itsenäisen toimijan rooli suhteessa ulkovaltoihin etenkin uuden taikunin ulkopoliittisten linjanvetojen kautta oli merkille pantavaa.

¹⁵² ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 17.07.1868 no 163.

¹⁵³ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 10.09.1868 no 210.

¹⁵⁴ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 29.07.1868 no 173.

¹⁵⁵ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 07.08.1868 no 181.

¹⁵⁶ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 12.09.1868 no 212.

¹⁵⁷ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 06.08.1868 no 180.

¹⁵⁸ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 03.08.1868 no 177.

¹⁵⁹ ”Om framtiden”. *Hufvudstadsbladet* 27.07.1868 no 171.

¹⁶⁰ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 23.12.1868 no 299.

¹⁶¹ Esimerkiksi Oulun Wiikko-Sanomissa ulkomaan uutisten osuus kaikista uutisista vuosina 1860–1869 oli 40,3 %. Niiden lukumäärä mitattuna joka toisesta numerosta oli 1418. Niistä 3,1 % käsitteli Aasiaa. Eniten kiinnostivat Venäjä (13,5 %) sekä Itävalta-Unkari ja Balkan (12,3 %). Sotien ja kriisien osuus uutisista oli 11,4 %. Tommila 1984, 82, 194–195.

5. Yleinen asema maailmassa

Japanin asemaa maailmassa tarkastelleiden uutisten ja kommenttien kirjo oli varsin laaja ja yksityiskohtainen. Aihepiirit voidaan ryhmitellä pääpiirteittäin taloudellisista asemaa, liikenneyhteyksiä, Pariisin maailmannäyttelyä, japanilaisten näkymistä maailmalla ja Japania suomalaisessa arjessa käsitteleviin uutisiin ja kirjoituksiin.

Taloudellinen asema

Tammikuussa 1865 uutisoitiin puuvillan kansainvälisestä huutokaupasta, jossa japanilaisesta puuvillasta oli maksettu kaikkein korkein hinta.¹⁶² Samoin kerrottiin Tyyntenmeren eteläisen osan merkityksen vahvistumisesta kaupankäynnissä, jossa läntisen rannan muodostivat rikkaat kulttuurimaat Kiina ja Japani.¹⁶³ Mainittiin Japanin osuudeksi Kalifornian vientikaupasta vuonna 1867 810 999 dollaria kokonaismäärän oltua 22 424 298 dollaria.¹⁶⁴ Puolestaan Venäjän kaupalla Japanin kanssa uutisoitiin olevan vaikeuksia hankalien meriyhteyksien ja sopivien vientituotteiden puuttumisen takia.¹⁶⁵

Maailmankaupan erilaisista ongelmista kertoi uutisesimerkki kesäkuulta 1868 japanilaisista silkkimatojen munista. Japani oli tuolloin niiden merkittävä viejä, ja Italia toi niitä sieltä joka vuosi miljoona kartonkia. Milanossa oli paljastunut niiden väärennyssyritys, kun aidolta näyttäneistä provinssien leimoilla ja merkeillä varustetuista 20 000 kartongista oli puuttunut konsulaatin sinetti. Kartongit olivat olleet tyhjiä ja ne oli ollut tarkoitus täyttää kotimaisilla munilla. Niiden arvo olisi ollut uutisen mukaan todella vähäinen verrattuna japanilaisiin muniin. Viranomaiset olivat kuitenkin peittäneet asian hiljaisuudella. Tuollainen tapaus selitti sitä, miksi aikaisemmin oli valitettu Japanista tuotujen munien huonosta laadusta.¹⁶⁶ Myös paperin yhä suurempi merkitys erilaisten tuotteiden materiaalina tuotiin esiin. Esimerkkinä mainittiin Amerikka, jossa tehtiin kaikenlaista paperista, ja Japani, jossa olivat käytössä paperista tehdyt hatut, päällystakit ja nenäliinat.¹⁶⁷

Uutisissa tarkasteltiin Japanin asemaa myös arvometallien tuottajana. Maan hopeatuotanto oli ollut vuonna 1865 arvoltaan 1 200 000 puntaa. Sitä suurempia olivat olleet vain Meksiko 5 miljoonaa, Yhdysvallat 1,5 miljoonaa sekä Kiina ja Tiibet yhteensä 2,5 miljoonaa.¹⁶⁸ Puolestaan vuosittaisen kullan tuotannon arvo oli ollut

¹⁶² ”Handelsberättelse”. *Åbo Underrättelser* 01.01.1865 no 75.

¹⁶³ ”Geografin och verdshandeln”. *Wiborgs Tidning* 30.12.1865 no 102.

¹⁶⁴ *Tidskrift i sjöväsendet* 1868 01.01.1868 no 2, 60–61.

¹⁶⁵ *Finlands Allmänna Tidning* 25.05.1866 no 118.

¹⁶⁶ ”En storartad förfälskning”. *Helsingfors Dagblad* 12.06.1868 no 134.

¹⁶⁷ ”Ny användning af papper”. *Helsingfors Dagblad* 02.07.1868 no 150.

¹⁶⁸ *Hufvudstadsbladet* 21.08.1866.

tammikuun 1867 uutisen mukaan Kiinassa, Japanissa ja Sisä-Aasiassa yhteensä 15 300 000 mk, kun taas esimerkiksi Kaliforniassa se oli ollut 165 000 000 mk ja Venäjällä 20 000 000 mk. Koko maailman kullan tuotannon arvo oli ollut 615 994 000 mk, josta Britannian osuus oli ollut 324 750 000 mk eli yli puolet.¹⁶⁹ Kun arvioitiin marraskuussa 1868 kullan määrän vaikutusta rahan arvoon, todettiin nykytilanteesta, että arvioitavasta kultamäärästä oli vähennettävä se osuus, joka oli viety sivistymättömiin maihin Intiaan, Japaniin ja Kiinaan.¹⁷⁰ Toteamus oli konkreettinen osoitus siitä, mikä asema Aasian mailla oli tuolloisessa Eurooppa-keskeisessä tarkastelussa.

Japani pääsi kuitenkin mukaan varteenotettavana tekijänä, kun elokuussa 1867 keskusteltiin siitä, ettei koskaan aikaisemmin historiassa ole oltu maailmanlaajuisesti niin runsaasti aseissa kuin tuolloin. Siinä yhteydessä viitattiin myös Japaniin ja yhteenvetona todettiin, ettemme elä nyt vain rautateiden vaan myös pistinten aikakautta.¹⁷¹ Maaliskuussa oli puolestaan uutisoitu, ettei maailman suurin kaupunki ollut suinkaan Lontoo vaan Jeddo, Japanin pääkaupunki, jossa oli 1 500 000 taloa ja 5 miljoonaa asukasta.¹⁷² Maa näkyi myös Yhdysvaltojen maahanmuuttotilastoissa vuodelta 1867. Kokonaismuutto oli ollut 242 371 henkeä, joista japanilaisia oli ollut 79 ja kiinalaisia 8 henkeä. Suurimmat lukumäärät olivat olleet saksalaiset 117 591 ja irlantilaiset 65 134 henkeä. Venäjältä oli muuttanut 141 ja Ruotsista 3 985 henkeä.¹⁷³

Liikenneyhteydet

Uutisissa kiinnitettiin runsaasti huomiota myös erilaisiin Japaniin liittyneisiin liikenneyhteyksiin. Esillä oli lokakuussa 1866 merikaapeliyhteyden rakentaminen Englannista Kiinaan, Japaniin, Uuteen Seelantiin ja Australiaan sekä Etelä-Amerikkaan ja Länsi-Intiaan.¹⁷⁴ Kerrottiin myös 1. tammikuuta 1867 avattavasta höyrylaivayhteydestä Kaliforniasta Itä-Aasiaan. Matka San Franciscosta Yokohamaan kestäisi sen jälkeen vain 19 vuorokautta. Arveltiin, että Japani tulisi antamaan kaupankäynnille tällä kauppareitillä erinomaista nostetta.¹⁷⁵ Yhteyksien parantumisen vuoksi Lontoossa ihmeteltiin joulukuun 1867 uutisen mukaan tiedonkulun nopeutta, kun tiedot saapuivat Kiinasta kuukaudessa ja Japanista vain kolmessa viikossa. Syninä olivat Atlantin merikaapeli (1866) ja uusi höyrylaivayhteys Kaliforniasta Itä-Aasiaan.¹⁷⁶

¹⁶⁹ *Helsingfors Börsförenings Tidning* 19.01.1867 no 3.

¹⁷⁰ ”Fråga om guldets, med anledning af myntels fallande i värde III”. *Finlands Allmänna Tidning* 30.11.1868 no 279.

¹⁷¹ ”Jernvägarne in Europa”. *Helsingfors Tidning* 01.08.1867 no 176.

¹⁷² *Åbo Underrättelser* 16.03.1867 no 32.

¹⁷³ *Helsingfors Dagbladet* 12.02.1868 no 35.

¹⁷⁴ ”Utrikes”. *Helsingfors Dagblad* 12.10.1866 no 238.

¹⁷⁵ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 26.11.1866 no 276.

¹⁷⁶ ”Utrikes”. *Wiborgs Tidning* 03.04.1867 no 27.

Rakenteilla ollut rautatie New Yorkista San Franciscoon olisi suurin tie Lontoon ja Shanghain välillä. Sen seurauksena Euroopasta olisi Kiinaan ja Japaniin vain kuu-kauden matka, mikä nopeuttaisi tuotteiden saantia sieltä.¹⁷⁷

Parantuneisiin yhteyksiin viitaten kerrottiin elokuussa 1868, kuinka vuodesta 1866 alkaen oli ollut mahdollisuus matkustaa maailman ympäri hyödyntämällä laivayhteyttä Australian ja Panaman välillä. Kun rautatieyhteys Yhdysvaltain poikki valmistuisi, Australian linja menettäisi osin merkitystään. Sen jälkeen lyhyin reitti maailman ympäri menisi San Franciscon ja Japanin kautta. Niinpä matka Liverpoolista Hongkongiin kestäisi noin 39 päivää ja matka maailman ympäri ei kestäisi enempää kuin 80 päivää. Japanin kautta se maksaisi ensiluokassa 7 000 frangia ja toisessa 5 500 frangia. Linja Australian kautta olisi hiukan halvempi.¹⁷⁸

Uutisoitiin tarkemmin Pohjois-Amerikan poikki rakennettavasta radasta, joka oli tavoitteena avata 4. heinäkuuta 1869, minkä jälkeen San Franciscosta tulisi Tyynen meren hallitseva kaupunki. Yhdysvallat oli osoittanut jo pitkään aktiivisuutta idässä muun muassa avaamalla Japanin ja näyttäen siten tietä eurooppalaisille. Radan valmistuttua alueen merkitys Itä-Aasian kaupassa ja kulttuurisuhteissa olisi entistä suurempi.¹⁷⁹ Esillä oli ollut myös mahdollisuus suoran lennätinlinjan rakentamisesta Kaliforniasta Brittiläisen Kolumbian, Alaskan ja Kamtshatkan kautta Japaniin ja Kiinaan.¹⁸⁰ Uusien yhteyksien joukkoon kuului myös syyskuun 1866 tieto kiinalaisesta sanomalehdestä, *Lentävä draagi*, jota oli painettu Lontoossa ja joka oli tarkoitettu Kiinan ja Japanin markkinoille.¹⁸¹

Myös Suomen ja Japanin yhteydet tulivat mainituiksi sen kautta, kun kerrottiin vuoden 1867 alussa, kuinka paljon kirjemaksu Suomesta Japaniin maksoi, Englannin kautta 248 penniä ja Ranskan 280 penniä. Kaikki kirjeet kulkivat kuitenkin ensin Pietarin kautta.¹⁸²

Pariisin maailmannäyttely

Vuoden 1865 lopusta alkaen uutisissa oli jatkuvasti esillä Japanin osallistuminen vuoden 1867 Pariisin maailmannäyttelyyn, jossa Japanin osaston koko käsittäisi 810 neliometriä. Ensimmäinen teollisuusnäyttely Ranskassa oli aikanaan järjestetty

¹⁷⁷ *Åbo Underrättelser* 05.12.1867 no 144.

¹⁷⁸ ”Resan omkring jorden”. *Hufvudstadsbladet* 19.08.1868 no 191.

¹⁷⁹ ”Den s.k. Stilla Hafsbanan”. *Helsingfors Dagblad* 25.08.1868 no 196.

¹⁸⁰ ”Från Utlandet”. *Helsingfors Dagblad* 24.08.1868 no 195.

¹⁸¹ ”Kaikkelaista”. *Oulun Wiikko-Sanomia* 22.09.1866 no 38.

¹⁸² *Adresskalender för Helsingfors stad* 1867 01.01.1867; *Adresskalender för Helsingfors stad* 1868 01.01.1868.

1798, jolloin oli ollut 110 näytteilleasettajaa ja nyt niitä oli noin 30 000.¹⁸³ Touku-kuussa 1866 kerrottiin Japanin maailmannäyttelyyn rakennettavasta bamburuokotalosta.¹⁸⁴ Samalla kritisoitiin Suomen passiivisuutta osallistua Tukholmassa järjestettävään teollisuusnäyttelyyn vertaamalla sitä Japanin, Tunisian ja Marokon hallitusten aktiivisuuteen panostaa maiden väliseen rauhanomaiseen kilpailuun.¹⁸⁵ Tuotiin kuitenkin esiin Suomen kannalta myös myönteinen näkökulma. Viitattiin siihen, että vaikka Suomen suhteet sivistyneeseen maailmaan eivät olleet vielä siinä laajuudessa kuin olisi ollut toivottavaa, ne olivat kuitenkin paremmat kuin Kiinalla ja Japanilla, jotka olivat sulkeutuneet itseensä huolimatta muun maailman vaikutuksista.¹⁸⁶

Utisen mukaan Japani oli osallistunut myös edelliseen, vuoden 1862 maailmannäyttelyyn Lontoossa. Sitä ennen niitä oli järjestetty Lontoossa 1851 ja Pariisissa 1855.¹⁸⁷ Lokakuussa 1866 käytiin läpi luettelo Pariisin maailmannäyttelyyn osallistuvista maista. Siellä oli kyllä Japani, mutta Suomea ei löytynyt, jota uutisessa harmiteltiin.¹⁸⁸ Keväällä 1867 esiteltiin eri maiden osastoja¹⁸⁹ ja kerrottiin Kiinan ja Japanin koristelleen osastonsa eräänlaisella posliinittyyllillä¹⁹⁰. Uutisoitiin myös, kuinka Ranskan keisari oli käynyt läpi koko näyttelyalueen, jossa Japanin osaston koko oli 792 neliometriä ja esimerkiksi Ruotsin ja Norjan 1823 neliometriä.¹⁹¹ Lisäksi kerrottiin, että Japanista oli tulossa maailmannäyttelyyn suuri joukko ihmisiä ja höyrylaivaan oli lastattu 400 arkkua täynnä kaikenlaisia merkillisyyksiä.¹⁹² Sitä ja nuorten aatelismiesten lähettämistä koulutettaviksi Eurooppaan tulkittiin merkeiksi maan eristäytymisen vähittäisestä väistymisestä.¹⁹³

Näyttelyssä esillä ollutta keramiikan ja lasiesineiden runsautta pidettiin vaikutuksena yhteyksistä Kiinaan ja Japaniin, mikä oli tuottanut yleistä sekatyöä.¹⁹⁴ Myös muilla aloilla maa näkyi. Lokakuussa 1867 kerrottiin, kuinka raudanvalmistuksen osastolla oli runsaasti esimerkkejä naulojen valmistuksesta Japanissa.¹⁹⁵ Näytteille asettajia oli kaikkiaan 41 322, joista Ranskan osuus oli 11 645, Ruotsin 602 ja Japanin 24. Sitä vähemmän näytteille asettajia oli Siamista 13 ja Luxemburgista 10.¹⁹⁶ Ja-

¹⁸³ ”Verldsexpositionen i Paris 1867”. *Helsingfors Tidningar* 14.11.1865 no 265; ”Verldsexpositionen i Paris 1867”. *Finlands Allmänna Tidning* 14.11.1865 no 265.

¹⁸⁴ *Helsingfors Tidningar* 23.05.1866 no 116.

¹⁸⁵ ”Åtgärdena med industri expositionen i Stockholm”. *Helsingfors Dagblad* 11.05.1866 no 107.

¹⁸⁶ *Helsingfors Dagblad* 28.05.1866 no 120.

¹⁸⁷ *Åbo Underrättelser* 07.07.1866 no 78.

¹⁸⁸ *Helsingfors Dagblad* 12.10.1866 no 238.

¹⁸⁹ *Helsingfors Dagblad* 09.03.1867 no 58.

¹⁹⁰ *Hufvudstadsbladet* 26.03.1867 no 71.

¹⁹¹ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 17.04.1867 no 90.

¹⁹² ”Ulkomaalta”. *Tähti* 02.04.1867 no 14.

¹⁹³ *Helsingfors Dagblad* 17.04.1867 no 90.

¹⁹⁴ *Helsingfors Dagblad* 30.04.1867 no 99.

¹⁹⁵ ”Expositionsbrief”. *Helsingfors Dagblad* 08.10.1867 no 234.

¹⁹⁶ *Hufvudstadsbladet* 02.05.1867 no 101.

panin edustajana Pariisissa oli ollut, kuten jo aikaisemmin todettiin, taikunin 15-vuotias veli Akitake, joka saapuessaan sinne oli herättänyt uutisten mukaan runsaasti huomiota. Hänellä oli ollut aina aatelinen suojelija mukansa¹⁹⁷ ja hänen kerrottiin osallistuneen palkintojenjakoseremoniaan¹⁹⁸. Hänet oli mainittu myös yhtenä Pariisissa vierailleista merkittävistä ruhtinaista.¹⁹⁹

Japanilaiset matkalla maailmaan

Japanilaisia alkoi näkyä entistä enemmän maailmalla ja heihin kiinnitettiin uutisissa myös entistä enemmän huomiota. Helmikuussa 1867 kerrottiin Lontooseen saapuneista 14 nuoresta japanilaisesta miehestä, jotka olivat tulleet oppimaan eurooppalaisia tapoja ja käytäntöjä. Samassa laivassa oli saapunut 12 japanilaista tasapainotaitelijaa, joista osa oli ollut naisia. Sanottiin, että he olivat ensimmäiset japanilaiset naiset, jotka olivat koskaan lähteneet maastansa.²⁰⁰ Myöhemmin marraskuussa uutisoitiin japanilaisesta akrobatiaryhmästä, joka oli esiintynyt Pariisissa Cirkus Napoleonissa. Akrobatian sanottiin nostetun siinä kaikkein korkeimmalle tasolle.²⁰¹ Helmikuussa 1868 kerrottiin puolestaan kolme vuotta sitten Venäjälle opiskelemaan saapuneista viidestä arvostettuihin sukuihin kuuluneista japanilaisista nuorukaisista, jotka olivat menestyneet opinnoissaan erinomaisesti. He olivat opiskelleet luonnontieteitä ja olivat nyt siirtymässä erikoistumisopintoihin kuten kirurgiaan, tie- ja vesiliikenteeseen, julkiseen rakentamiseen ja vuori-instituuttiin.²⁰²

Taikunin veljen matkaa Euroopassa vuonna 1867 oli seurattu uutisissa maailmannäyttelyn lisäksi muutenkin varsin tiiviisti. Hän oli ollut mukana Genevessä järjestetyssä konferenssissa. Siellä häneltä oli kysytty sveitsiläisistä kelloista. Hän oli vastannut, että kun avataan uusia satamia, ei olisi epäilystäkään, etteikö parhailla eurooppalaisilla tuotteilla olisi hyvä kysyntä Japanissa.²⁰³ Hänen kerrottiin tavanneen myös Belgian kuninkaan.²⁰⁴ ja Berliinissä kruununprinssin.²⁰⁵ Samoin uutisoitiin hänen saapumisestaan Englantiin yhdessä tulkkinsa v. Sieboldin ja Japanin Pariisiin lähettilään kanssa.²⁰⁶ Uutiset eivät olleet kuitenkaan aina kovin tarkkoja, niinpä esimerkiksi tässäkin tapauksessa oli aluksi uutisoitu taikunin pojasta, joka oli ollut

¹⁹⁷ ”Ett och annat”. *Folkvännen* 17.04.1867 no 16.

¹⁹⁸ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 10.07.1867 no 157.

¹⁹⁹ ”Furstebesök i Paris”. *Helsingfors Dagblad* 06.08.1867 no 180.

²⁰⁰ ”De se ej så bra ut som männen”, ”Hvarjehanda”. *Helsingfors Dagblad* 22.02.1867 no 45.

²⁰¹ *Hufvudstadsbladet* 02.11.1867 no 256.

²⁰² *Finlands Allmänna Tidning* 18.02.1868 no 40.

²⁰³ ”Bref från Geneve 2”. *Hufvudstadsbladet* 25.09.1867.

²⁰⁴ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 08.10.1867 no 119.

²⁰⁵ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 21.10.1867 no 245.

²⁰⁶ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 17.12.1867 no 149.

matkalla Englantiin ja saapunut juuri Maltalle.²⁰⁷ Pien kuitenkin korjattiin, ettei taikunin poika suinkaan saapunut Englantiin vaan hänen veljensä.²⁰⁸ Kerrottiin myös, että nuoruudestaan huolimatta, 16-vuotias, hän oli osannut käyttää Lontoossa aikaansa hyvin hyödyksi. Hän oli vierailut työpajoissa, tehtaissa ja virallisissa oppilaitoksissa sekä satamissa ja linnoitusrakennelmissa.²⁰⁹

Japani huomioitiin myös julkaistussa maailmanlaajuisessa kuolleiden listassa vuodelta 1866. Siinä hallitsevien henkilöiden luokassa mainittiin taikun²¹⁰ ja seuraavan vuoden kuolinlistassa hengellinen keisari mikado²¹¹.

Japani suomalaisessa arjessa

Myös suomalaisissa yhteyksissä Japani pääsi esille, kun uutisoitiin nuoresta luonnontieteilijästä, jo kuolleesta Arthur Nordmannista, ja kapteeni Lindholmista, jotka olivat vierailleet Amurilla ja Pohjois-Japanissa. He olivat tuoneet sieltä aineistoa, jota säilytettiin museossa.²¹² Samoin opetettiin koululaisille oikeaa ääntämistä. Sen mukaan suomalaisten ja ruotsalaisten koululaisten tulisi ääntää Dschapan eikä Japan²¹³ ja samoin Dscheddo eikä Jeddo²¹⁴. Keskusteltiin myös japanilaisen kulttuuritapojen soveltamismahdollisuuksista suomalaiseen käytäntöön. Kysyttiin, tarkoittaisiko japanilainen tapa kostaa katkeroituminen työntämällä veitsi omaan vatsaansa esimerkiksi vapaaehtoisen sakkujen maksamista, jolla haluttaisiin kiinnittää huomiota johonkin ongelmaan.²¹⁵

Myös mainoksissa Japani tuli vastaan: ”Engliskt Magasin för Färdiggjorda Manskläder. Ladage, Oelke & C:o, Yokohama (Japan) etablerad 1864”.²¹⁶ Samoin mainostettiin Japania käsitelleitä alennusmyyntikirjoja: ”Japan och dess innebyggare, med teckningar, Nedsatt pris 4 m. 80 p. Till salu i Danielsons & Co. Bokhandel²¹⁷ ja ”Kinas Handel, Industri o. Statsförfattning, 15 mk. Frenckell & Sons Bokhandel i Helsingfors”, jossa kerrottiin myös Japanista²¹⁸. Joulun aikaan 1867 mainostettiin

²⁰⁷ ”Utrikes”. *Finlands Allmänna Tidning* 10.12.1867 no 288.

²⁰⁸ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 17.12.1867 no 149.

²⁰⁹ ”Utrikes”. *Åbo Underrättelser* 24.12.1867 no 152.

²¹⁰ *Helsingfors Dagblad* 29.01.1867 no 24.

²¹¹ ”Dödlista för år 1867”. *Helsingfors Dagblad* 14.01.1868 no 10.

²¹² ”Nya finska bidrag till vetenskapen”. *Helsingfors Dagblad* 27.01.1868 no 21.

²¹³ *Tidskrift utgiven av Pedagogiska föreningen i Finland* 1868 01.01.1868 no 6, 356.

²¹⁴ *Tidskrift utgiven av Pedagogiska föreningen i Finland* 1868 01.01.1868 no 4, 235.

²¹⁵ *Helsingfors Dagblad* 07.09.1868 no 207.

²¹⁶ *Åbo Underrättelser* 25.04.1868 no 50.

²¹⁷ *Wasabladet* 11.08.1866 no 32.

²¹⁸ *Finlands Allmänna Tidning* 17.10.1867 no 242.

useassa lehdessä aitoa japanilaista soijaa.²¹⁹ Ja lopulta suurelle yleisölle tarjottiin tietoa suuren murroksen kokeneesta maasta uutisoimalla helmikuussa 1869 suomalaisesta luennosta ”Japanista”, joka pidettäisiin ”keskiviikkona tämän kuun 10 p. klo 8 illalla Sunnuntai-koulun salissa”.²²⁰

Edellisen perusteella voidaan siis todeta, että myös laajemmassa globaalissa näkökulmassa Japani oli runsaasti ja monipuolisesti esillä eli se oli selvästi hakemassa ikään kuin paikkaansa maailmassa muun uutisaineiston keskeltä. Tässä mielessä on mielenkiintoista, että Japanin osoittamaa aktiivisuutta käytettiin myös suomalaisen passiivisuuden kritisointiin. Se ei ollut kuitenkaan ensimmäinen kerta, kun Japani oli Suomen vertailukohteena, sillä jo vuonna 1859 *Finlands Allmänna Tidning* oli hyökännyt julkisuudessa esitettyjä väitteitä vastaan, että Helsinkiin tulevien vieraiden, turistien, väheneminen olisi pikemminkin siunaus kuin onnettomuus. Silloin tilannetta oli verrattu japanilaisten kielteiseen suhtautumiseen ulkomaalaisiin: vai tahdotaanko, että Miako ja Helsinki muodostaisivat yksinään poikkeuksen yleisestä säännöstä, että vierasta tulee käsitellä näkyvällä kohteliaisuudella, olkoon hän sitten hyvää taikka huonoa laatua, parrallinen tai parraton.²²¹ Vertailut ja erilaiset mainokset mitä todennäköisimmin lähensivät ja arkipäiväistivät Japania entisestään muiden uutisten lisäksi suomalaisessa maailmankuvassa.

6. Yhteenveto

Tutkimuksen tarkoituksena oli vastata kysymykseen, kuinka tarkasti Suomessa seurattiin ja pystyttiin seuraamaan maailman tapahtumia 1860-luvun lopulla ja liitettiinkö Japania millään tavoin suomalaiseen todellisuuteen. Vastauksia kysymyksiin haettiin analysoimalla, missä laajemmissa yhteyksissä Japan ja Japani -sanat olivat lehdistössä mainittu. Tärkeimmiksi niistä nousivat maa- ja väestökuvaukset, sisäinen kehitys, ulkosuhteet ja yleinen asema maailmassa.

Kuvaukset ja uutiset maasta ja sen kansasta olivat sisällöltään samantyyppiset, kuin mitä aikaisemmin oli jo havaittu eli pääosin myönteisiä. Japanilaista yhteiskuntaa ja sen käytäntöjä avattiin varsin yksityiskohtaisesti, joten suomalaisilla lukijoilla oli mahdollisuus saada hyvä kokonaiskuva maasta ja asukkaista – myös huumorin kautta.

Myös sisäisestä kehityksestä välitettiin uutisissa yksityiskohtaisia tietoja, joiden avulla lukijat pystyivät hyvin seuraamaan murrosvaiheen tapahtumien lukuisia käännteitä. Vaikka uutiset olivat välillä keskenään ristiriitaisia ja osittain myös virheelli-

²¹⁹ *Helsingfors Dagblad* 09.12.1867 no 287; *Åbo Underrättelser* 17.12.1867 no 149; *Hufvudstadsbladet* 27.12.1867 no 301.

²²⁰ *Uusi Suometar* 08.02.1869 no 11.

²²¹ ”Diai”, ”Japanism i Finland”. *Finlands Allmänna Tidning* 3.11.1859 no 255; Fält 1982, 48–49.

sää, valtataistelu ja sen osapuolet tulivat kuitenkin tutuiksi ja myös heidän ajamansa tavoitteet.

Ulkosuhteet olivat laajasti esillä lehdistön uutisoinnissa. Oli hyvin ymmärrettävää, että Japanin asema suhteessa aikakauden suurvaltoihin kiinnosti. Se mitä maailmassa tapahtui valtioiden välisissä suhteissa ylipäätensä, oli tärkeä aihepiiri lehdistölle. Vaikka uutisointi välitti vahvan eurooppalaisen ja yhdysvaltalaisen maailman näkökulman, myös Japanin itsenäisen toimijan rooli uutisoinnissa oli merkille pantavaa.

Myös laajemmassa globaalissa näkökulmassa Japani oli runsaasti ja monipuolisesti esillä eli maa oli jo selvästi hakemassa paikkaansa maailmassa muun uutisaineiston keskeltä. Tässä mielessä oli mielenkiintoista, että Japanin osoittamaa aktiivisuutta maailmalla käytettiin myös suomalaisen passiivisuuden kritisointiin. Vertailu ja Japania sivuavat mainokset mitä todennäköisimmin lähensivät ja arkipäiväistivät sitä entisestään suomalaisessa maailmankuvassa.

Edellisen perusteella voidaan yhteenvetona todeta, että Japani oli uutisten määrän ja niiden yksityiskohtaisuuden perusteella jo varsin tuttu suomalaiselle lukijalle. Läheisyyttä vahvisti vielä maan liittäminen suomalaiseen maailmankuvaan vertailujen ja erilaisten mainosten kautta. Näin ollen voidaan johtopäätöksenä sanoa, että huolimatta uutisten välittymisen hitaudesta nykypäivään verrattuna Japani-esimerkki osoittaa, että jo tuolloin elettiin pienessä maailmassa, jossa kaukaisempia ja lähtökohtaisesti kuitenkin vieraita asioita seurattiin hyvinkin yksityiskohtaisesti.

Summary: The world was already small – the Japanese transition in 1865–1868 in the Finnish press

Today, we are able to constantly monitor what is happening in the world through various information channels – that is, the world is small and also close in that sense. Various major problems and crises, such as climate issues and the coronavirus pandemic that erupted in the spring of 2020, reinforce this feeling, and at the same time highlight the problems associated with it. This study seeks to create a historical perspective on how the world was experienced in the 1860s, an era during the height of European pride in its own achievements.

A wide-ranging global issue is approached with the help of news and information material provided by the Finnish press. Japan has been chosen as the subject of the information because of its geographical distance and cultural alienation. Between 1865 and 1868, the country experienced a period of strong political and social upheaval, which in 1867–1868 led to the overthrow of the Tokugawa-led regime and the restoration of imperial rule. The event is known in Japanese history as the Meiji Restoration.

The attitude of the Finnish press towards Japan in the 1860s has been sidelined in earlier research, but the digital material of the National Library and its data mining offer new opportunities for a more detailed analysis of writing about Japan. The point of view in this study is: how, on the basis of news and other writing, can Finns' knowledge of the world be assessed, i.e. how closely world events were followed and whether Japan was connected in any way to

Finnish reality?

The material consists of Finnish- and Swedish-language newspapers and magazines published in Finland between 1865 and 1868. Based on digital data mining with the keywords *Japani* and *Japan*, the material contains 87 hits in Finnish and 463 in Swedish, that is, the number of pages of newspapers and magazines where those words appear. Answers to the questions were sought by analysing the broader contexts in which the words were mentioned. The most important of these were country and population descriptions, internal development, external relations and general position in the world.

The descriptions and news about the country and its people were similar in content to what had already been observed before, that is, mostly positive. Japanese society and its practices were opened in great detail; so Finnish readers had the opportunity to get a good overall picture of the country – also through humour.

Detailed information on internal developments was also provided in the news, enabling readers to clearly follow the numerous twists and turns of events of the transition phase. Although news were sometimes contradictory and, in some cases, incorrect, the power struggle and the parties became familiar, as did the goals they pursued.

External relations were widely covered in the press. It was easy to understand that Japan's position vis-à-vis the leading Western powers was of interest. What happened in the world in interstate relations in general was an important topic in the press. Although the news coverage conveyed a strong European and American worldview, the role of Japan as an independent player in the news coverage was also noteworthy.

Also in the broader global perspective, Japan was richly and diversely featured; it was already clearly seeking its place in the world in relation to other countries. In this sense, it was interesting that the activity shown by Japan in the world was also used to criticize Finnish passivity. The comparison and advertisements related to Japan most likely made the country seem closer and more commonplace in the Finnish worldview.

Based on the above, it can be stated as a general conclusion that Japan was already quite close to the Finnish reader based on the amount of news and its level of detail. Thus, it can be said that despite the slowness of news transmission compared to today, the example of Japan shows that even then we lived in a small world where more distant and, by definition, foreign things were followed in great detail.